

گلشنِ حیات

سعادۂ حسن منور

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميرائي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488

ڪلن جي بغاوت

سعادت حسن منٹو

قيمت ۱۰ روپيا

جلوري ۱۹۸۴ع

رابيل پبليڪيشن

(Rights of translation reserved)

Published by Rabel Publication Larkana

Printed at Muddasar Press Nain Jo Per,

Hyderabad Sind

شامل ڪهاڻيون

* نيري آسمان هيٺان۔	” سنڌيڪار: سائينداد سانڌ
* ڪن جي بغاوت۔	” نظام عباسي
* نئون سال۔	” مبینہ قاضي
* برقعو	” رانجهو جمالي
* غسل خانو۔	” عبدالمنان جمالي
* مصري جو ٽڪرو۔	” رانجهو جمالي
* آپڪهات۔	” سلطانہ ابڙو
* موت	” امداد حسين

سعادت حسن منٹو

سعادت حسن منٹو ۱۹۱۲ ۾ سمرا لا ضلع لـاڻڊيانه ۾ پيدا ٿيو۔ امريٽسر ۾ تعليم ورتي۔ مئٽرڪ پاس ڪرڻ کان پوءِ ڪجهه عرصو علي ڪوٽ، ڊولهو رستي ۾ پڙهيو۔ پر جلد پڙهائي جو سلسلو ختم ڪري ڊهر امريٽسر ۾ آيو۔ اتي مساوات اخبار ۾ ڪم ڪرڻ لڳو۔ منٽو منڍ ۾ پرڏيهي ادب کي ترجمو ڪندو رهيو۔ پر جلد ئي پنهنجون طبعزاد ڪهاڻيون لکڻ شروع ڪيائين۔ ڏسندي ڏسندي اردو ادب جو چرڻي جو ڪهاڻيڪار بڻجي ويو۔ انهيءَ عرصي ۾ سخت بيمار ٿيو ۽ لاهور هليو آيو اتي پارس، اخبار ۾ ڇاليهه روپيا ماهوار جي حساب سان ملازم ٿيو۔ وري ٿوري عرصي بعد بمبئي هليو ويو جتي هفتي روز ”مصور“ جي ايڊيٽري سنڀالي پر ۱۹۴۱ ۾ دهلي وڃي ريڊيو سان وابستہ ٿي ويو۔

منٽو پنهنجي ويهه سال ادبي زندگي ۾ ۲۰۰ کان وڌيڪ ڪهاڻيون، ڊراما ۽ فلمي ڪهاڻيون لکيون۔ پر کيس ڪڏهن به مڱ ۽ سانس جو گهڙيون ميسر نه ٿيون۔ حياتي جي پڇڙ ڪن ڏهاڙن ۾ هن لکيو، ڏهن رات جي محنت کانپوءِ به مان ايترو ڪامياب ٿو جو مس مس پيٽ پالي سگهان ٿو۔ جيڪڏهن مان اوچتو مري وڃان ته منهنجي ٽن ننڍين چوڪرين جي سنڀال ڪهڙي ڪندو۔“

منٽو ۴۲ سالن جي ڄمار ۾ وفات ڪئي

نيري آسمان هيٺان

اهي ئي ڏينهن هئا. آسمان هن جي نيمڻ جيان اهڙو
ئي نيمرو هو، جهڙو اڃ آهي: ڌوئل ۽ نڪرڻل-
سجڻل سڀن وانگر مٽي ۾ جي بوءِ بـ، اهڙي هئي،
جهڙي اڃ منهنجي دل ۽ دماغ ۾ رچجي رهي آهي. ۽
مون ائين ئي لهڻيندي لهڻيندي پنهنجي ڦٽڪندڙ روح جي
حوالي ڪري ڇڏيو هو.

هن مون کي چيو هو: ”تو مون کي جو هي ۽ لمها
عطا ڪيا آهن، پڪ ڄاڻ ته منهنجي زندگي انهن ڪن
خالي هئي، هي ۽ جي خالي جڳههون تـ و اڃ منهنجي
هستي ۾ ڀرڻون آهن، سي تنهنجيون ڏورائتيون آهن،
تون منهنجي زندگي ۾ نه اچين ها ته آهي نت اڏورڻون
رهجي وڃن ها.... منهنجي سمجهه ۾ نٿو اچي ته توکي
بيو ڇا چوان! منهنجي تڪميل ٿي ويئي آهي: اهڙي
ڀرپور نموني جو محسوس ٿئي ٿو، مون کي تنهنجي
ضرورت ناهي رهي...“

۽ هو هليو ويو. هميشه لاءِ هليو ويو:

منهنجي نيمڻ نيمرو هليو، منهنجي ڊلڙي ڊانهون
ڪهون. مون هن اکيان ڊانهون جوڙيون.... هن کان

لڪوار پڇيم ته ”توڪي منهنجي هاڻي ضرورت ڇو ناهي رهي؟ جڏهن ته تنهنجي ضرورت تمام شدت سان هاڻي شروع ٿي آهي. انهن لمحن کان پوءِ جنهن، بقول تنهنجي، تنهنجي خالي هستيءَ جون جڳهيون ڀريون آهن“ هن چيو ”تنهنجي وجود جي جنهن جنهن ذري جي منهنجي هستيءَ جي تعمير ۽ تڪميل کي ضرورت هئي، هيءُ لمحا چونڊي چونڊي ڏيندا رهيا.... هاڻي جڏهن تڪميل ٿي چڪي آهي، تنهنجا ۽ منهنجا رشتا پاڻهي ختم ٿي ويا.“ ڪهڙا نه ڏاڍا ڀرپا لفظ مٿا!! مون کان هيءُ رويو سٺو نه ٿيو، آئون رانس، رڙيس پر هن تي ٿورو به اثر نه ٿيو، مون هن کي چيو: ”هيءُ ذرا جن سان تنهنجي تڪميل ٿي آهي، منهنجي وجود جا حصا هئا؛ ڇا انهن جو مون سان ڪو رشتو ڪونهي!! ڇا منهنجي وجود جو باقي حصو انهن کان پنهنجو نالو ٽوڙي سگهي ٿو؟ تون مڪمل ٿي ويو آهين، پر مون کي اڏورو ڪري.... ڇا مون ايتري لاءِ توڪي پنهنجو پالڻهار بڻايو هوم؟“ هن چيو ”پونئرا گلن ۽ مڪڙين جو رس چوسي ماڪي گڏ ڪندا آهن پر هو تر جيتري به انهن گلن ۽ مڪڙين جي چين تائين ڪونه آئين.... خدا پنهنجي پرستش ڪرائي ٿو پر پاڻ بندگي ڪونه ڪري، ’عدم‘ سان ’خلوت‘ ۾ چند گهڙيون گذاري هن وجود جي تڪميل ڪئي.... پر هاڻي ’عدم‘ ڪٿي آهي. هيءُ اهڙي ماءُ هئي جيڪا وجود کي جنم ڏيندي ڄم جي بستري تي

فنا ٿي ويئي هئي.

عورت روئي سگهي ٿي — دليل پيش ڪري نٿي
 سگهي: انهر جو سڀ کان وڏو دليل سندس اک مان
 وهيل لڙڪ آهي. مون هن کي چيو: ”ڏس! آئون روئي
 رهي آهيان.... منهنجيون اکيون ڳوڙها پيون ڳاڙين....
 تون وڃين رهيو آهين ته وڃ، پر هنن ۾ ڪجهه ڳوڙهن
 کي ته پنهنجي رومال جي ڪفن ۾ ويڙهي ساڻ کڻيو
 وڃ... آئون ته سڄي عمر روئندي رهنديس.... مون کي
 ايترو ته ياد رهندو ته ڪجهه ڳوڙهن جي ڪفن دفن جو
 سامان تو به ڪيو هو — مون کي خوش ڪرڻ کان!“
 هن چيو: ”آئون توکي خوش ڪري ڇڏو آهيان....
 توکي اهڙي مضبوط خوشيءَ سان همڪار ڪري ڇڏو
 آهيان، جنهن جا تون خواب ٿي ڏسندي هئين — ڇا ان
 جو لطف، ان جو سرور، تنهنجي زندگيءَ جي باقي
 لمحن جو سهارو نٿا ٿي سگهن، تون چوڻ ٿي ته منهنجي
 تڪميل توکي متحرڪ رکڻ لاءِ ڪافي ڪونهي! مان
 مرد آهيان. اڄ تو منهنجي زندگيءَ جي تڪميل ڪئي
 آهي، سڀاڻي ڪو ٻيو ڪندو منهنجو وجود ڪجهه اهڙي
 مٽيءَ پاڻيءَ مان ٺهيو آهي جنهن جي زندگيءَ ۾ اهڙا
 ڪيئي لمحا ايندا. جڏهن هو خود کي تڪميل لاءِ آيو
 سمجهندو.... ۽ — جهڙيون ڪئي عورتون اينديون
 جيڪي انهن لمحن جي خالي ڪيل جڳهن کي ڀري
 ڇڏنديون.“

آئون روئندي رهيس، جهڙندي رهيس.
 مون سوچيو: هي چند امڃا جيڪي هاڻي هاڻي
 منهنجي مٿ ۾ هئا.... نه، آئون انهن حالتن جي مٿ
 ۾ هيس. مون چو پاڻ کي انهن جي حوالي ڪري ڇڏيو.
 مون چو پنهنجي ڦٽڪندڙ روح کي منهن کليل پڇي
 ۾ وجهي ڇڏيو، ان ۾ مزد هو، هڪ لطف هو، هڪ
 سرور هو.... هو! ضرور هو.... ۽ اهو هن جي ۽ منهنجي
 ٽڪر ۾ هو.... ليڪن.... هيءُ ڇا جو هو ثابت ۽ سالم
 رهيو ۽ مون ۾ ڌار پئجي ويا.... هيءُ ڇا، هو منهنجي
 ضرورت محسوس نٿو ڪري، پر آئون اڃا شدت سان
 هن جي ضرورت محسوس ڪريان ٿي، هو ڏاڍو پئجي
 ويو آهي ۽ آئون ههڙي ٿي ويهي آهيان. اهو ڇا ته اپ
 ۾ به بادل هر آغوش هجن ۽ هڪ روئي روئي وسي ۽
 ٻيو وڃ جو چمڪو پئجي برسات سان ڪيڏندي ڪيڏندي
 ٻڌ ڏيئي پڇي وڃي: هيءُ ڪنهن جو قانون آهي؟ آسمانن
 جو، — زمينن جو، — يا انهن جي ڏانهندڙ جو؟ مان
 سوچيندي رهيس ۽ جهڙندي رهيس. ٻن روحن جو گهٽجي
 هڪ ٿي وڃڻ ۽ هڪ ٿي وسعت اختيار ڪرڻ — ڇا،
 هي سڀ ڪجهه شاعري آهي.... ۾ روح گهٽجي ڪري
 ضرور هن ننڍي ٺڪتي تي پهچن ٿا، جيڪو ڦهلاجي
 ڪائنات پئجي ٿو. ۾ هن ڪائنات ۾ هڪ روح ڇو-و
 ڪڏهن ڪڏهن گهايل گهايل ڇڏي ڏنو ويندو آهي، ڇا
 هن ڏوھ ۾ ته هن ٻئي روح کي ان ننڍي ٺڪتي تي

بهڇڻ ۾ مدد ڏئي هئي. هيءُ ڪهڙي ڪائنات آهي؟
 هيءُ ئي ڏينهن هئا: آسمان هن جي ڏينهن وانگر ئي
 نورو هو، جهڙو اڄ ۽ آس به اهڙي ئي... هئي ۽ مون
 اهڙي طرح لهڻي لهندي پنهنجو ڦٽڪندڙ روح هـن
 جي حوالي ڪري ڇڏيو هو.... هو موجود نه آهي...
 جڳهه... سو سهو ٻڌجي خبر ناهي ڪهڙين ڪنهن
 جي آهڻ مان ڪيڏي رهيو آهي... پنهنجي تڪميل
 ڪري هليو ويو... هڪڙو نانگ هو جو مونکي ڏنگي
 هليو ويو— پر هئي هن جون ڇڏيل لڪيرون ڇو منهنجي
 پيٽ ۾ آرس موڙي رهيون آهن— ڇا هـيءُ منهنجي
 تڪميل ٿي رهي آهي؟ نه، نه، اهو ڪيئن ٿو ٿي سگهي.
 هيءُ نه تخریب آهي— پر هـيءُ منهنجون خالي جڳههون
 ڀرجي رهيون آهن. هي جا ڪڏا هئا سي ڪهڙي مٺي
 سان ڀريا پيا وڃن... منهنجي رڳهه ۾ هـيءُ ڪهڙي
 سرراعت ٻوڙي رهي آهي... آڏون گهٽجي گهٽجي
 پنهنجي پيٽ ۾ ڪهڙي ننڍڙي ڏکڻي ٿي بهڇڻ لاءِ
 وٽ کڻي رهي آهيان— منهنجي ٻيڙي ۾ ٻڏي ڪهڙن
 سمنڊن ۾ ترڻ لاءِ اڀري رهي آهي...؟”

هي منهنجي اندر چلهو، تي ڪهڙي مهمان لاءِ کير
 گرم ٿي رهيو آهي— هي منهنجي دل منهنجي رت کي
 ڏئي ڏئي ڪنهن لاءِ گرم نازڪ سوڙيون تيار ڪري
 رهي آهي— هيءُ منهنجو دماغ منهنجي خيالن جي رنگ
 برنگي ڌاڳن مان ڪنهنجي لاءِ ننڍڙيون ننڍڙيون پوشاڪون

اٿر رهيو آهي. — منهنجو رنگ — ڪنهنجي لاءِ ٺڪري
 رهيو آهي، منهنجي انگ انگ ۽ رون رون ۾ ڦٽل
 هڏڪيون، لورين ۾ تبديل ٿي رهيون آهن.

اهي ئي ڏينهن هئا — آسمان هن جي نينهن وانگر
 اهڙو ئي نرو هو، جهڙو اڃ آهي — پر هيءُ آسمان
 پنهنجي اڇاين تان لهي چو ڪنهنجي پوٽ ۾ تلجي ويو
 آهي.... هن جون نيريون نيريون اکيون ڇو ۽ منهنجي
 رڳن ۾ ڊوڙي رهيون آهن.... منهنجي ڄاڻين جي گولائين
 ۾ پاڪائي ڇو اچي رهي آهي؟ نه، نه، هي پاڪائي
 ڪجهه ئي ناهي، اٿون انهن کي ڏاهي ڇڏيندس، اٿون
 پنهنجي اندر جا سڀ چلها ٿڌا ڪري ڇڏيندس، جزئي
 ان ڪوٺي مهمانن لاءِ خاطر داريون ڇڙهيل آهن؛ اٿون
 پنهنجي رنگ ڀرنگي خيالن جي ڌاڳن کي منجهائي
 ڇڏيندس!

اهي ئي ڏينهن هئا. آسمان هن جي اکين جهڙو
 اهڙو ئي نرو هو جهڙو اڃ آهي... پر اٿون
 آهي ڏينهن جو باد ٿي ڪريان، جن جي سيني تان هو
 پنهنجي پيرن جا نشان به کڻي هليو ويو، پر هيءُ ڪنهن جي
 پيرن جا نشان آهن. هيءُ هو منهنجي پوٽ جي گهرين
 ۾ ترقي ترقي رهيو آهي، ڇا هيءُ منهنجو ڄڻل سڃاڻل
 آهي؟ نه! اٿون هن تي ڪرڙي ڇڏيندس، هو ڪرڙي
 آهي. هي ڪڙ آهي. خوفناڪ ڪڙ. هر مون کي ڇو
 محسوس ٿئي ٿو ته هي رهيو آهي. رهيو آهي، ته ڪهڙي

ڦٽ جو؟ اُن ڦٽ جو جيڪو هو مون کي ڏيئي هليو ويو. نه، نه، هي ته لڳي ٿو، ڪنهن پٽڏاڻشي ڦٽ لاءِ آهي. اهڙي ڦٽ لاءِ جنهن کي مون ڪڏهن ڏٺو آهي نه هو، جيڪو منهنجي ڪڪ ۾ خبر ناهي = ڏن کان ستو پيو هو. هي ڪڪ ڇا، بيمار مٿي جي هندي. ٻارن جو رانديڪو: آئون انهيءَ کي ٿوڙي ڇڏيندس. پر هيءُ ڪير منهنجي ڪڪ ۾ چوي ٿو ”هي دنيا هڪ هڪ چؤواڻو آهي، تون پنهنجو پائڻو اُن چو ٿي ڦاڙين — ياد رک، توتي آگرپون ڪڇيون.“

آگرپون هوڏانهن چو نه، ڪڇنديون جيڏانهن هو. پنهنجي هستي مڪمل ڪري هليو ويو. ڇا انهن آگرپن کي اُن وات جي خبر ناهي. هيءُ دنيا هڪ چؤواڻو آهي. پر ان وقت هو مون کي هڪ ٻي، والي تي ڇڏي هليو ويو، هن پاسي به اڏورپڻو، هن پاسي به اڏورپڻو. هن ٻار به لڙڪ، هن ٻار به لڙڪ.

پر هيءُ ڪنهنجو ڳوڙهو منهنجي سڀ ۾ موتي بڻجي رهيو آهي — هي ڪٿي ٻڌو؟

آگرپون ڪڇنديون، جڏهن سڀ جو منهن ڪلندو ۽ موتي ڦهلجي ٻاهر چؤواڻي تي ڪري هوندو ته آگرپون ڪڇنديون، سڀ ڏانهن به، موتيءَ ڏانهن به. ۽ هي آگرپون نانگيون بڻجي انهن پنهنجي کي ڏنگينديون ۽ پنهنجي زهر سان ان کي نورو ڪري ڇڏينديون.

آسمان هن جي نهڻ وانگر اهڙوئي نورو هو جهڙو

اڄ آهي — هيءُ ڪري ڇو نٿو پوي، آهي ڪهڙا ٿنڀا آهن، جيڪي هن کي جهليو ويٺا آهن، ڇا ان ڏينهن جيڪو زلزلو آيو هو، اهو انهن ٿنڀن کي لوڏي ڇڏڻ لاءِ ڪافي نه هو — هي ڇو اڃا تائين منهنجي سر تي ائين ٿيو ويٺو آهي؟ منهنجو روح پڪهر ۾ عرق آهي، هن جو هر ... ڪليل آهي، چئني پاسن باهم پڙڪي رهي آهي؛ منهنجي اندر ڪڙهائيءَ ۾ سون پڪهرجي رهيو آهي، ڏنڻيون هلي رهيون آهن، شعلا پڙڪي رهيا آهن، سون ٻنڌڙ ٻا جي لاري وانگر اڏائي رهيو آهي، منهنجي رڳن ۾ نيلا ايتڻ ٻوڙي سهڪي رهيا آهن — گهٽيون وڃي رهيون آهن، ڪوئي ايتي رهيو آهي — بند ڪريو — بند ڪريو، ڪڙهائي ارندي ٿي ويئي آهي — پڪهريل سون وهي رهيو آهي — گهٽيون وڃي رهيون آهن، هو اچي رهيو آهي — منهنجن اکيون پوڻيون ٿيون وڃن، نيرو آڪاس گدلو ٿي هيٺ اچي رهيو آهي.

هن ڪنهنجي روئڻ جو آواز آهي، هن کي چپ ڪرايو؛ هن جون رڙيون منهنجي دل تي هٽوڙا هڻي رهيون آهن — چپ ڪرايو — مان هنج بڻجي رهي آهيان منهنجون ٻانهون ڪلمنديون ٿيون وڃن، چلهين تي ڪهر ڪڙهي رهيو آهي؛ منهنجي ڇاتيءَ جون گولايون پيالون بڻجنديون ٿيون وڃن، آهيو، هن گوشت جي ٽڪري کي، دل جي ٽهل رت جي نرم نرم گلن ۾ لپٽائي ڇڏيو. نه ڪسيو، نه ڪسيو، مون کان جدا نه ڪريو،

مدا جي واسطي مون کان جدا نه ڪريو.

آگريون — آگريون — ڪجهڙو آگريون — مون کي
 پرواهه ناهي. هيءَ دنيا چووالو آهي — ڦاٽڻ ڏيو، منهنجي
 زندگيءَ جا سڀ پانڊا. منهنجي زندگي تباهه ٿي
 ويندي، تباهه ٿيڻ ڏيو. مون کي منهنجو گوشت واپس
 ڪريو — منهنجي روح جو هي ٽڪرو مون کان نه چنو
 اوهان نٿا ڄاڻو، هي ڪيترو قيمتي آهي — هي گوهر
 آهي، جو مون کي انهن ڪجهه گهڙين عطا ڪيو آهي
 انهن ڪجهه گهڙين جن منهنجو وجود ڪوترن ٿي زرن
 کي چونڊي چونڊي ڪنهن جي تڪميل ڪئي هئي ۽
 مون کي پنهنجي خيال ۾ اڏورو ڇڏي هليا ويا هئا.
 منهنجي تڪميل اڄ ٿي آهي.

مڃيو ڪٿي — مڃيو ڪٿي — منهنجي پيٽ جي خلا
 کان پڇو — منهنجي کير ڀريل ڇاتين کان پڇو — هنن
 ٿورين کان پڇو، جهڪي منهنجي انگ انگ ۽ رڻ رڻ
 ۾ سڀني هڏڪن کي سمهاري اڳتي وڌي رهيون آهن.
 هنن جهڙين کان پڇو، جهڪي منهنجي ٻانهن ۾ وڌا پيا
 وڃن، منهنجي چهري جي ٻيلاڻن کان پڇو، جهڪي
 گوشت جي ٽڪري جي گان کي پنهنجون سڀ لالائيون
 چوسائينديون رهيون آهن — هنن سامهون کان پڇو، جهڪي
 لڪي ڇپي هن کي هن جو حصو پهچائيندا رهيا آهن.

آگريون — آگريون — ڪجهڙو آگريون — آئون

انهن کي وڏي ڇڏيندس—گورڙ ٿيندو: آئون هي آگريون
 کٽي پنهنجي ڪنن ۾ ڏوڪي ڇڏيندس: آئون کونگي
 ٻڌجي ويندس، آئون ٻوڙي ٿي ويندس، انڌي ٿي ويندس—
 منهنجو گوشت—: منهنجا اشارا سمجهي پيو وٺندو، آئون
 هن کي هٿوراڙيون ڏيئي گولي سڃاڻي وٺندس، هي سڀ
 ٽڪون.... سمجهي چئي ڇڏيندس—! ڏسو آئون هٿ
 ٿي ٻڌان— اوهان جي پيرن ٿي پوان: منهنجا پيريل کير
 جا ٿانو اونڌا نه ڪريو. منهنجي دل جي ڌليل رت جي
 نرم نرم گلن ۾ آڳ نه لڳايو، منهنجي پاڻن جي هندورن
 جون رسبون نه ٽوڙيو— منهنجي ڪنن کي انهن گيتن
 کان محروم نه ڪريو، جيڪي هن جي روڻن سان مون
 کي ٻڌڻ ۾ اچن ٿا— نه چنو—، نه چنو— مون کان
 جدا نه ڪريو.

* * *

لاهور— ۲۱ جنوري.

توپي منڊيءَ مان پوليس هڪ نازو چاول ٻارڙي هڻي
 ٿريل روڊ تي پيل هٿ ڪري پنهنجي قبضي ۾ ورتو
 آهي. ڪنهن پٿر دل ٻارڙيءَ جي ڪردن کي زور سان
 ڪپڙي ۾ جڪڙي ڇڏيو هو ۽ اگهاڙي جيسر کي هسيل
 ڪپڙي ۾ ٻڌي ڇڏيو هو ته جهڻ هو سرديءَ ۾ مري
 وڃي، پر هو زندهه هئي. ٻارڙي ماوڪ (سهڻي) آهي:

اڪيون نيربون اٿس، هن کي اسپتال پهچايو ويو آهي.
نه چئو— نه، چئو—

هي منهنجي ممتا جي مٿي جي ٽڪو آهي— منهنجي
گناه جو ڪوڙو ميوو آهي— ماڻهو هن تي ٿو ٿو
ڪندا؟ آئون چئي وٺندس.

سنگتيڪار :- سائينداد ساند

گلن جي بغاوت

باغ ۾ جيڪي گل هئا سي سڀ جو سڀ باغي ٿي پوئا. گلاب جي سڀني ۾ بغاوت جي باهه پڙڪي پئي هئي. هن جي رڳ رڳ ۾ جوش هيو. هڪ ڏينهن هن پنهنجي ڪنڊن ڀريل ڳچي اڀي ڪئي ۽ بغير سوچ سمجهه جي پنهنجي ساٿين کي چوڻ لڳو،

”دوتو! ڪنهن کي به اهو حق نٿو ڀڄي هو هو اسانجي پگهر مان پنهنجي عياشيءَ جو سامان تيار ڪري. اسانجي زندگيءَ جون بهارون اسان لاءِ آهن. ۽ ان ۾ اسين ڪنهن پئي کي شريڪ ڪرڻ نٿا گهرون.“

گلاب جو چهرو ڪاوڙ منجهان ڳاڙهو ٿي ويو هو. هن جا پن ٽڙڪي رهيا هئا.

چنبيلي جي ٻوٽي ۾ سڀ مڪڙيون گوڙ ٻڏي جاگي پيون. ۽ عجب وچان هڪ پئي جو منهن ڏسڻ لڳيون. گلاب جو مڙدانو آواز ٻيهر اڀريو.

”هر ڪنهن کي پنهنجي حقن جي حفاظت ڪرڻ جو حق آهي. اسين گل انهي کان آڃا نه آهيون. اسان جون دليون نرم ۽ نازڪ آهن. گرم هوا جو جهوٽو اسان جي وجود کي ختم ڪري سگهي ٿو. ماڪ جو هڪ قطرو اسانجي آڃ اجهائي سگهي ٿو. ڇا اسان ان

مالهه جي ڪهرن هٿن کي برداشت ڪري سگهون ٿا
جنهن تي موسم جي ڦيرگير جو ڪو اثر نٿو پوي.
موتيه جي گل رڙ ڪئي، ”مرکز نه“ ۽ هن جي
اکين ۾ رت پرجي آئي ۽ چوڻ لڳو،
”هن ظالم جي ظلم سان منهنجو سينو داغدار ٿئي
پيو ۽ مان هن جلاد جي خلاف ڳاڙهو جهنڊو اڀو
ڪندس.“

اهو چئي هو ڪاوڙ وڃان ٽڙڪڻ لڳو. چنبيليءَ جون
مڪڙيون عجب ۾ هيون ته هي ڪوڙ چو ٿيو آهي. هڪ
مڪڙي نخري وڃان گلاب جي ٻوٽي طرف جهڪي ۽
چوڻ لڳي، ”تون منهنجي ننڍ خراب ڪئي آهي. آخر
يڏو زور سان رڙيون چو ٿو ڪرين؟“
ٻيا گل پري کان گلاب جي تقرير ٻڌي رهيا هئا.
هڪ چيو ”ڦڙو ڦڙو ملي دريا ٺهندو آهي. جهٽوئيڪ
اسين ادنيٰ گل آهيون پر جيڪڏهن اسين پاڻ ۾ گڏجون
ته ڪو سبب ناهي جو اسين پنهنجي دشمن کي ختم
ڪري ڇڏيون. اسان جون پنڪڙيون جيڪڏهن خوشبو
پيدا ڪن ٿيون ته، اهي زهريلي گئس به پيدا ڪري
سگهن ٿيون. پاڻرو گلاب جو ساٿ ڏيو ۽ پنهنجي سوپ
سمجهو.“

اهو چئي هن هر گل ڏانهن ڏٺو.
گلاب ڪجهه چوڻ وارو ٿي هو ته، چنبيلي جي
مڪڙي پنهنجي مرمرين، تجمل جهڙي نرم ۽ نازڪ جسم

کي موڙو ڏيندي چيو، ”هي سڀ بهڪار ڳالهائون آهن. اڄ تون مونکي شعر ٻڌاء، مان تنهنجي هنج ۾ سمهڻ چاهيان ٿي. تو شاعر آهين، منهنجا پيارا، اڄ اسين هن بهار جي خوشگوار موسم کي ائين زبان نه ڪيون. اهڙي دنيا ۾ هلون جتي آرام ئي آرام هجي.“

گلاب جي سيني ۾ هاجل مچي وئي. هن جي نبض تيز ٽڙڪڻ لڳي ۽ هن کي ائين ٿي محسوس ٿيو ته هو ڪنهن اٿاهه گهرائي ۾ لهندو پيو وڃي. هن مڪڙي جي ڳالهه جو اثر گهٽائيندي چيو ”نه مان ميدان جنگ ۾ لڙڻ لاءِ قسم کائي چڪو آهيان ۽ مون لاءِ هاڻي پيار ۽ محبت بيڪار آهي.“

مڪڙي پنهنجي نرم ۽ نازڪ لچڪدار جسم کي موڙو ڏيندي، ننڍاڪڙي لهجي ۾ ورائيو، ”او منهنجا پيارا گلاب اهڙيون ڳالهائون نه ڪر مون کي ڊپ پيو ٿئي. چاندوڪي راتين جو خيال ڪر. جڏهن مان پنهنجو لباس لاهي انهيءَ نورانيءَ ڦهاري جي هيٺان وهنجندم ته تنهنجي گهٽن جي ڳاڙهاڻ ڪيڏو نه سندر لڳندي. تون چرين وانگر منهنجن ڇوڙن کي چمڪ لڳندي. ڇڏ انهن فضول ڳالهين کي مان تنهنجي ڪنڌ تي مٿو رکي سمجهڻ چاهيان ٿي...“

ڇوٽيلي جي مڪڙي گلاب جي ڏڪندڙ گلن سان پنهنجا گل لڳائي سمهي پئي. گلاب مدهوش ٿي ويو. چئني طرفن کان گلن جا آواز اڀرندا رهيا پر گلاب نه

جاڳيو. سڄي رات سرور ۽ مستي ۾ رهيو.
 صبح جو مالهي آيو. هن گلاب جي گل جي ڌاري
 سان گڏ چنبيلي جي مڪڙي چنبڙيل ڏٺي ۽ هن پنهنجو
 ڪهرو هٿ وڌائي پنهي کي پٽي ورتو.

سنڌيڪارو. نظام عباسي

ٺٺون سال

ڪئلينڊر جو آخري ڀيرو جنهن تي ۳۱ ڊسمبر لکيل هئو، هڪ گهڙيءَ جي اندر هن جي سنهڙين آڱرين واري هٿ ۾ هئو. هاڻي ڪئلينڊر هڪڙو ڏوٽ سڪل وٺ پئي لڳو، جنهن جي تارين جا سڀ ڀڻ سرءُ جي جهوٽن اڏائي ڇڏيا هجن!

پت تي پڳل گهڙيال ٽڪ ٽڪ پئي ڪئي، ڪئلينڊر جو آخري ڀيرو جيڪو ڏيڍ انچ ڪاغذ جو ننڍڙو ٽڪرو هئو، هن جي سنهڙين آڱرين ۾ ائين پيو ڏسجي ڇ-ڻ موت جي سزا جو قيدي ڦاهيءَ جي تختي اڳيان بيٺو هجي.

گهڙيال ٻارنهن ڏڪ هنيا، پهرئين ڏڪ تي آڱرين ۾ چرپر ٿي ۽ آخري ڏڪ تي ڪاغذ جو اهو ٽڪرو ننڍڙي گولي ٺهي ويو. آڱرين اهو ڪم ڏاڍي بي رحميءَ سان ڪيو ۽ جنهن شخص جون اهي آڱريون هيون- اهو آڱرين کان به وڌيڪ بي رحميءَ سان ڪاغذ جي ان گوليءَ کي گهي ويو- هن جي چپن تي تيزابي مرڪ تري آئي، ڪئلينڊر کي فاتحانه نظرن سان ڏسي چيائين ”مان توکي ڪاٽي ويو آهيان. بنا چپاڻن جي گهي ويو آهيان.“

ان کان پوءِ هڪ اهڙو ٺٺڪ اڀريو جنهن ۾ انهن

ٽوپن جو آواز دٻجي ويو جهڪي نئين سال جي شروعات
تي ڪٿي پري پئي ڪجهون —

جيسٽائون انهن ٽوپن جو آواز جاري رهيو، هن جي
سڪل نڙيءَ مان لهڪ ٻرندڙ لاري وانگر نڪرندا رهيا،
هو بي حد خوش هئو — بي حد خوش، اهوئي سبب ه — و
جو هن جي حالت چرٻن جهڙي هئي. سندس خوشي
آخري درجي تي پهتل هئي، هو سڄي جو سڄو ڪاپو
پئي — پر سندس اکيون رنيون پئي ۽ جڏهن ڪليو پئي
ته توهان هن جي ڏڪندڙ چنن کي ڏسي سمجهي وڃو
ها ته هن جو روح ڪنهن سخت عذاب مان پيو گذري.
هر هر نعرو پيو هئي ”مان توکي ڪاٿي ويو آهيان
بنا ڇپائڻ جي گهڻي ويو آهيان — هڪ هڪ ڪري ٿي
سٺو چاهڻ ڏينهن کي، ليپ ڏينهن سميت!“

خالي ڪئلينڊر سندس ان عجيب و غريب دعويٰ جي
تصديق پيو ڪري.

اڄ ڪان ٽيڪ چار سال پهرين جڏهن هو پنهنجي
ڪلهن تي مصيبتن جا جيل کڻي، پنهنجو رزق پائڻ
ڪمائن لاءِ مهڊان ۾ آيو ته ڪيترائي ماڻهو هن تي ڪليا
هئا — ڪيترن ماڻهن هن جي ”همت“ جو مذاق آڏاڻو
هئو، پر هن انهن ڪالهين جي ڪا پرواهه ٿي نه ڪئي.
۽ هن کي هاڻي به ڪنهن جي پرواهه ڪٿي هئي. هن
کي رڳو پنهنجي ئي پرواهه هئي ۽ بس، ٻين جي جنت
تي هو سدائين پنهنجي دوزخ کي ترجيح ڏيندو هو ۽

هاڻي به ان اصول جو پابند هئو.

هو انهن ڏينهن ۾ گڏهن وانگر ڪم ڪندو هئو.

ڪتن کان وڌيڪ ذليل زندگي پيو گذاري. هر اهي
پالهيون هن جي راهن ۾ رنڊڪ نه بنيون.

ڪيترا پيرا هن کي بهن اڳيان هٿ ڊگهيڙو پيو.

هن هٿ ڊگهيڙو پير هڪ شان سان. هو چوندو هو

”اهي سڀ فقير جيڪي رستن تي جهوليون جهلي،
ڪشتا ڪئي ڦرندا ٿا وتن، انهن کي گوليءَ سان اڏائي
چڏجي. — خيرات وٺي اهي ذليل ڪٿا شڪرگذار ٿا
نظر اچن. — جيتوڻيڪ انهن کي مهرباني ڪريون ڏيئي
ميچ گهرجي، جيڪي خيرات گهرن ٿا سي ايترا لعنتي
نارن، جهترو اهي ماڻهو جيڪي ڏين ٿا، خيرات سمجهي
جنت ۾ هڪڙي ٺڌي ڪوٺي بڪ ڪرائڻ وارا سوداگرا
هن کي ڪيترا پيرا رپئي پئسي جي مدد وٺڻ لاءِ
شهر جي دولتمند ماڻهن وٽ وڃڻو پيو. — هن دولتمندن
کان مدد ورتي. — هنن جون ڪمزوريون انهن ئي وٽ
وڪلي. — هن اهو سوڌو ڪنهن اڻڄاڻ دوڪاندار وانگر
ڪونه ڪيو. — ”توهان شهر وارن جي صحت جا محافظ
مقرر ڪيا ويا آهيو، پر حقيقت ۾ توهان بيماريون پيدا
ڪرڻ جا نه ڪيڏار آهيو، حڪومت جي ڪتابن ۾
توهان جي نالي اڳيان هٿ آڻيسر لکيو ويندو آ. — پر
منهنجي ڪتاب ۾ توهان جو نالو مرض وڪڻڻ وارن
۾ لکيل آهي. — ايون ڏينهن توهان سنگتڙن جا به هئو

ٺوڪرا واس ڪري موڪلڻا جوڪي طبي اصول جي مطابق ماڻهن جي صحت لاءِ سخت نقصانڪار هئا۔
 ڏهه ڏينهن پهرين تقريباً ۱۰ هزار ڪيائين تي توهان پنهنجون
 اکيون بند ڪري ڇڏيون، جن ۾ هر هڪ بيماريءَ جي
 پڙي هئو۔ ۽ اڄ توهان ان پراڻي ۽ غليظ عمارت کي
 بچائي ورتو۔ جتي بيماريون ٿيون پيدا ٿين ۽.....“

عام طور تي هن کي اڳتي ڪجهه چوڻ جي ضرورت
 ئي پيش نه ايندي هئي۔ ان ڪري جو هن جو سودو
 تمام گهٽ ڳالهائڻ سان ئي پڪو ٿي ويندو هئو.

هو هڪڙي سستي ۽ بازاری قسم جي اخبار جو
 ايڊيٽر هئو، جنهن جي اشاعت ۾ سٺو ڪان وڌيڪ نه
 هئي، اصل ۾ هو اشاعت جو فائل ئي نه هو۔ هو چوندو
 هو ”جيڪي ماڻهو اخبار پڙهن ٿا سي بيوقوف آهن، ۽
 جيڪي ماڻهو اخبار پڙهي ان ۾ لکيل ڳالهين تي يقين
 ڪن ٿا سي سڀني کان وڏا بيوقوف آهن۔ جن ماڻهن
 جي پنهنجي زندگي هنگامن سان پُر هجي، انهن جو
 ڇپيل چيٽرن سان ڪهڙو مطلب؟“

هو اخبار ان ڪري ڪونه ڪڍندو هئو ته ڪو
 هن کي مضمون لکڻ جو شوق هئو يا هو اخبار جي
 ذريعي سان شهرت حاصل ڪرڻ به چاهي۔ نه، بلڪل
 نه۔ هڪ هن ڪلاڪن جي مصروفيت کان سواءِ، جيڪا
 سندس اخبار جي اشاعت لاءِ ضروري هئي، باقي سڄو
 وقت هو انهن خوابن جي تعبير ڏسڻ ۾ گذاريندو هئو

جيڪي ڪيتري وقت کان هن جي ذهن ۾ موجود هئا. هو پنهنجي لاءِ هڪ اهڙو مقام ٺاهڻ پيو چاهي جتي ڪو هن کي تنگ نه ڪري. جتي هو اطمینان حاصل ڪري سگهي. پوءِ ڀلي اهو هن سيڪنڊن لاءِ ئي ڇو نه هجي. —

”جنگ جي ميدان ۾ فتح ڀلي ماڻهو مرن ڪنديءَ تي هجي ته نصیب ٿئي، پر ٿئي ضرور — ۽ جيڪڏهن شڪست ٿي وڃي، مرڻو پوي ته ڪهڙو حرج آ — شڪست کائينداسين پر فتح حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي. موت انهن جو جيڪي موت کان ٻڃي جان ڏين، ۽ جيڪي زندهه رهڻ جي ڪوشش ۾ موت کي چنبڙي پون. سي زندهه آهن ۽ هميشه زندهه رهندا. گهٽ ۾ گهٽ پنهنجي لاءِ!“

دنيا هن جي خلاف هئي، جيڪو ماڻهو به هن سان ملندو هو کائڻس نفرت ڪندو هو. هو خوش هو، نفرت ۾ محبت کان وڌيڪ تيزي هوندي آهي. جيڪڏهن سڀ ماڻهو مون سان محبت ڪرڻ شروع ڪي ڇڏن ته پوءِ مان ته ان ڦيٽي وانگر ٿي وڃان، جنهن کي هيٺ مٿي، اندر ٻاهر، هر جاءِ تي ٽيل ڏنو ويو هجي. مان ڪڏهن به ان کاڌيءَ کي اڳتي نه ڏيکي سگهندس، جنهن کي ماڻهو زندگي چوندا آهن.“

تقريباً سڀ هن جي خلاف هئا ۽ هو پنهنجي انهن مخالفن کي ائين ڏسندو هو جن موٽر جي سانچن ۾ لڳل

پرزن کي ڏسندو هجي ”اهي ڪڏهن ٿڌا نه ٿيڻ ڪپن.“
 ۽ هن اڃا ڏانهن انهن کي ٿڌو نه ٿيڻ ڏٺو هو، هو
 ان آڙاءِ کي ٻرندو رکڻ پيو چاهي. جنهن تي پنهنجا
 هٿ ٽٽي هو ڪم ڪندو هئو. جنهن ڏينهن هو پنهنجي
 مخالفن ۾ ڪنهن نئين ماڻهوءَ جو واڌارو ڏسندو هو ته پنهنجي
 دل کي چونڊو هو ”اڄ مون آڙاءِ ۾ هڪ هي سڪي
 ڪاڙي وجهي ڇڏي آ، جيڪا گهڻي وقت تائين ٻرندي
 رهندي.“

سندس هڪ دشمن ڪنهن جلسي ۾ هن جي خلاف
 ڏاڍو زهر اوڳاڇيو، ايتريقدر جو هن کي گاريون به ڏنائين
 سندس ان دشمن جو خيال هو ته اهي گاريون ٻڏي هن
 جي نمبر ڦٽي پوندي. پر هو ته ان ڏينهن معمول کان
 وڌيڪ آرام سان ستو. انهن سندس دشمن جي ننڍ ڦٽي
 پئي. سڄي رات اڪير ۾ گذار پائين، سڄي رات صبر
 ستائيندو رهيس. نيٺ صبح جو اٿي هن وٽ آيو ۽ معافي
 گهربائيس. ”مون کي ڏاڍو افسوس آهي جو مون توهان
 جهڙي بلند اخلاق انسان کي گاريون ڏنيون.... دراصل
 اصل ۾ اهو مون ڏاڍي تڪڙ ۾ ڪيو، سوچڻ سمجهڻ
 کان سواءِ.... مون کي پڙ ڪاپو ويو هو. مان پنهنجي
 ڪمي تي شرمندو آهيان، مون کي اميد آ ته توهان مون
 کي معاف ڪندا، مون کان تمام وڏي غلطي ٿي!“
 بلند اخلاق! انهي لفظ اخلاق کان هن کي ڏاڍي
 چڙ هئي. اخلاق — انسانيت جي پنهنجي تي ته، چڙميل

اخلاق، اخلاق، اخلاق... معني ڇا؟
هي نه ڪر، هو نه ڪر جي ٻي معنيٰ وٺو — انسان جي
آزاد سرگرمين تي سڀن سڀن

کيس خبر هئي ته سندس ڪمزور دل دشمن ڪوڙ
ڳالهائيندو هو — پر الائي ڇو هن کي ڪاوڙ ڪونه لڳي —
مرڳو هن کي ائين محسوس ٿيو ته جيڪو ماڻهو معافي
پيو گهري ان جي ڪا عزيز ترين شيءِ فنا ٿي وئي آ —
هو ڏاڍو بي رحم سمجهيو ويندو هو — ۽ اصل ۾ هو
هٽو به ڏاڍو بي رحم، نرم و نرڪ جذبات ڪان سندس
دل بلڪل خالي هئي — پر ان پٿر جهڙي دل تي هن
کي ڪا شيءِ رڙهندي محسوس ٿي. کيس ان ماڻهوءَ
تي رحم اچڻ لڳو —

”اڄ تون روحاني طور تي مري وئين ۽ مون کي
تنهنجي ان موت تي افسوس آ!“

اهو ٻڌي هن جي دشمن کي وري گاريون ڏيئيون
پيون، پر سندس ڪنن تائين ڪو آواز ڪونه پهتو. گهڻو
وقت ٿيو ته هو ان کي ڪنهن قبرستان ۾ دفن ڪري
ڇڪو هئو.

ڇهن سالن کان هو ائين ئي پيو جهڻي، زبردستي،
دنيا جي مرضيءَ جي خلاف — گهڻيون ئي طاقتون کيس
برباد ڪرڻ لاءِ آڻيون هيون. پر هو پنهنجي وجود جو
هڪ ذرو به جنگ ڪرڻ کان سواءِ هنن جي حوالي

ڪرڻ لاءِ تيار نه هو — جنگ، جنگ، جنگ — هر دشمن طاقت خلاف جنگ — رحم کان بي خبر، عشق و محبت کان پرهيز — اميد، خوف ۽ استقبال کان بيگانو — ۽ پوءِ جيڪو ٿئي سو ٿئي!!

چئن سالن کان هو زماني جي تيز هوائن ۾ هڪ مضبوط ڊگهي وڻ وانگر بيٺو هو — منڊ جي مٿا سٿا ٿي سگهي ٿو هن جي جسم تي اثر ڪيو هجي، پر سندس روح تي اڃان تائين ڪو اثر نه ٿيو هو. اهو ساڳيو اهڙي جو اهڙو هئو — جهڙو چار سال پهرين هو — لوهم وانگر سخت — اها سختي قدرت جي طرفان نه هئي پر هن پاڻ پيدا ڪئي هئي. هو چوندو هو، ”نرم و نازڪ روح کي پنهنجي سيني ۾ رکي تون زماني جي سخت زمين تي نٿو هلي سگهين، جيڪو گل جي پتيءَ سان هيري جو جگر ڪپڻ چاهي انهي کي ٻاگل خاني ۾ بند ڪرڻ ڪپي —“

شاعرائن خيالن کي هن پنهنجي دماغ ۾ ڪڍڻ جا نه ڏني ۽ جيڪڏهن غير ارادي طور تي اهڙا خيال سندس دماغ ۾ پيدا ٿي ويندا هئا ته هو انهن ”حرامي ٻارن“ جي هڪدم ٽڙي گهٽهندو هو — هو چوندو هو ”مان انهن ٻارن جو ڪو به نٿو ٿيڻ چاهيان جيڪي منهنجي ڪلهن تي بار ٿي وڃن —“

هن پنهنجي حمايتي جي ساز جا سڀ تار پٽي اڇلائي ڇڏيا هئا جن مان نرم و نازڪ سر نڪرندا آهن —

”زندگيءَ جو صرف هڪڙو ساز آ جهڙوڪو رهن آهي،
 جو ڪو اڳتي وڌڻ، حماو ڪرڻ، مرڻ ۽ مارڻ جو ڪو
 پيدا ڪري ٿو— ان ساز کان سواءِ ٻي سڀ رڳ
 فضول آهن، جيڪي جسم تي ٿڪ چاڙهي ڇڏيندا آهن.“
 سندس دل جوانيءَ جي باوجود عشق و محبت کان
 خالي هئي— هن جي نظرن آڏو هزارين خوب صورت
 چوڪريون ۽ عورتون گذري چڪيون هيون— پر انهن
 مان ڪنهن هڪ به سندس دل تي اثر نه ڪيو هو—
 هو چوندو هو— ”هن پٿر ۾ عشق جاءِ جيوتڙا نٿا لڳي
 سگهر!“

هو اڪيلو هو— بلڪل اڪيلو— ڪڇيءَ جي ان وڻ
 وانگر جيڪو ڪنهن تمل وارياسي ۾ اڪيلو بيٺو هجي—
 پر هو ان اڪيلائي کان ڪڏهن نه گهٻرائيندو هو،
 اصل ۾ هو اڪيلو ڪڏهن هوندو ئي ڪونه هو— ”جڏهن
 مان ڪم ۾ مشغول هوندو آهيان ته اهوئي منهنجو ساٿي
 هوندو آ— ۽ جڏهن مان ان کان واندري ٿيندو آهيان ته
 منهنجا پيا وڃن منهنجي آس پاس گڏ ٿي ويندا آهن—
 مان سدائين پنهنجي دوستن جي محفل ۾ هوندو آهيان.“
 هو پنهنجا ڏينهن ائين گذاريندو هو جهڙوڪ انب ڪاٽيندو
 هجي، شام جو جڏهن هڪڙي لپٽندو هو ته اٿڻ محسوس
 ڪندو هو جهڙوڪ هن ڏينهن کي چوسيل ڪڪڙيءَ وانگر
 اڇلائي ڇڏيو هجي— جيڪڏهن توهان سندس ڪمري جي
 پٽ هجو ها ته اهي لفظ وري وري توهان جي ڪنن

سان ڏسڻ ڇڏي ها، جيڪي سمهه وقت هن جي زبان مان نڪرندا هئا۔ ”اڄ جو ڏينهن ڪوڏو کٽو هئو۔“ هن سال جي ٽوڪري ۾ جي ٻيا ڏينهن به اهڙي ئي قسم جا هوندا ته مزو اچي ويندو!“ ۽ راتيون۔ توڙي روشن هجن يا اونداهيون۔ سندس نظر ۾ طوائفون هيون، جن کي هو سڄ اڀرندي ئي وساري ڇڏيندو هو۔

چئن سالن کان هو ائين ئي ٻيو زندگي گذاري۔ ائين لڳو هو چڻ هو ڪنهن اتانهين جاءِ تي ويٺو هجي، هٿوڙو کڻي، زماني جو لوهي ڦيٽو هن جي سامهون ٻيو گذري ۽ هو ان ڦيٽي تي پنهنجي هٿوڙي سان ڌڪ هڻي پنهنجا ٺپا هڻندو ٿو وڃي۔ هڪ ڏينهن جڏهن گذري ٿو ته هو ڦيٽي کي ٿوري دير لاءِ جهلي ٿو وٺي ۽ پوءِ ڇڏي، چوي ٿو ”هاڻي وڃ۔“ مان توکي چڱي طرح استعمال ڪري چڪو آهيان.“

ڪجهه ماڻهن کي افسوس ٿيندو آ ته اسان فلاڻو ڪم فلاڻي وقت تي ڇو نه ڪيو۔ ۽ اهو پڇڻاڪو هو۔ گهڻي دير تائين محسوس ڪندا آهن۔ پر هن کي اڃا تائين ان قسم جو افسوس يا ڏک نه ٿيو..... جهڪو وقت سوچڻ ۾ ضايع ٿيندو آ، هو ان مان بنا سوچڻ سمجهڻ جو فائدو وٺڻ جي ڪوشش ڪندو هـو۔ پوءِ پلي کيس نقصان ٿي ڇو نه ٿئي۔ جهڪڻهن سوچي سمجهي هلڻ ۾ فائدو هجي ها ته پيغمبرن ۽ نيڪ ماڻهن

جي زنداگي ڏکڻ ۽ مصيبتن سان ڀريل هرگز نه هجي ها۔ جوڪي هر ڪم سوچي سمجهي ڪندا هئا، جڏهن سوچ ويچار ڪرڻ کان پوءِ به نقصان نٿي ٻا ناکاميءَ کي منهن ڏيڻو پوي ته پوءِ ڇا ان کان بهتر ناهي ته سوچ ويچار ۾ هون کان سواءِ ئي نتيجن کي منهن ڏجي؟“ انهن چئن سالن ۾ هن ڪي هزارين ناڪامين کي منهن ڏيڻو پيو، رڳو منهن نه ڏيڻو پيو، پر مٿي کان پير تائين ڏسڻو پيو۔ پر هو پنهنجي اصول تي ائين ئي قائم رهيو جيئن تيز لهرن ۾ ڪو جبل بيٺو هجيءَ.

اڄ رات ٻارهين بجي کان پوءِ ئي نئون سال سندس سامهون پئي آيو ۽ ٻراڻي سال کي هو هضم ڪري ويو هو، بنا اوگرائي ڏيڻ جي۔

نئين سال جي اچڻ تي هو خوش هو، جيئن ملهه جي ميدان ۾ ڪو نامور پهلوان پنهنجي نئون مخالف پهلوان ڏانهن ڌوڪيندو وڌندو آهي۔ تيئن هو نئين سال جي مقابلي لاءِ هٿيار کڻي تيار ٿي بيٺو هو۔ هاڻي هو بلند آواز ۾ چئي رهيو هو ”مان تو جهڙن چئن پهلوانن کي هارائي چڪو آهيان، هاڻي توکي به ڦهڪو ڪري ڪيرائينس۔“

دل پري خوشي ماهاڻن کان پوءِ هو نئون ڪٽلنڊر ڏانهن وڌيو، جهڪو هڪ مهري پٽ تي مٿئين پاسي لڳل هو۔ تاريخ واري پاسي کان هن هڪ سٺ سان مٿيون ڪاغذ پري ڪري چيو ”تورو ڀردو ته هٿاه۔“

ڏسان ڪهڙي شڪل آ تنهنجي..... مان آهيان تنهنجو
مالڪ، تنهنجو آقا.... تنهنجو سڀ ڪجهه!

پهرين جنوريءَ جي تاريخ جو پتو ظاهر ٿيو. هڪڙو
تھڪ بلند ٿيو ۽ هن چيو—
”سڀاڻي رات تون به فنا ٿي ويندين!“

ترجمو: صبيح قاضي

برقعو

ظهير جڏهن ٿرڊايتڙ ۾ پهتو ته هن هڪ ڏينهن محسوس
ڪيو ته کيس عشق ٿي ويو. ۽ عشق به اهڙو جو
هن کي قسم جو.

ٿرڊايتڙ ۾ داخلا ملڻ کان پوءِ پهرين ڏينهن جڏهن
ڪاليج کان گهر پهتو ته دل ۾ ڏاڍو خوش هو ڇو
کيس داخلا نه پر لڪل خزانو مليو هجي. هو جيئن ئي
گهر ۾ داخل ٿيو وارو هو ته هن جي نظر هڪ ٽانگي
تي پئي ۽ ٽانگي مان لهندڙ هڪ چوڪري. هن ٽانگي
مان لهندي هزارين چوڪريون ڏٺيون هيون پر هي
چوڪري سندس دل جي پاتال ۾ پهچي وئي.

چوڪري ٽانگي واري کي پاڙو ڏئي ظهير جي پري واري
گهر ۾ داخل ٿي. ظهير سوچيو ته هو ان جي موجودگي
کان ايترو غافل ڪيئن رهيو آهي.

حقيقت هي هئي ته ظهير آواره قسم جو نوجوان
ڪونه هيو. هن کي صرف پنهنجي ذات سان دلچسپي
هئي. سوير اٿندو، ڪاليج ويندو، ليڪچر ٻڌندو ۽ گهر
واپس ايندو، ٿورو آرام ڪندو ۽ پوءِ پڙهائي ۾ مصروف.
هوئنن به ڪاليج ۾ ڪيتريون چوڪريون سندس
ڪلاس سيٽ هيون پر هن اڄ تائين ڪنهن سان نه
ڳالهائيو هو. اها ڳالهه ڪونه هئي ته هو ڪو رکڻو

پر حقيقت ۾ ته هن جو سڄو وقت پڙهائي ۾ گذرندو
هو. پر جڏهن هن بهريون پهرو ان چوڪري کي ڏٺو
هو ته ان ڏينهن جو هوائ ڪل سائيس جو ليڪچر ۽
حافظ جا شعر ڦر ڪري سندس ذهن مان اڏمي ويا.
صرف هو انهن هٿن بابت سوچڻ لڳو هو جنهن ۾ هن
ڪتاب ڏٺا هئا، سنهڙيون - سنهڙيون اڇيون آڱريون.

ظهير ان جي صورت ڏسڻ چاهي پر هن جي برقي
جو ڪپڙو ايترو ته ٿلهو هو جو کيس ڪجهه به نظر
نه آيو. چوڪري تيز تيز ڏکون ڪئي هن جي پري واري
گهر ۾ هلي وئي هئي پر هو اڃا تائين آت بٽ نه
بيٺو رهيو. هن سوچيو ٿي ته ايترو ويجهو هوندي به ڇاڻ
سڃاڻ ڪونهي.

گهر ۾ گهڙندي ئي هن ماءُ کان سوال ڪيو.
”اسان جي پاڙي ۾ ڪير رهن ٿا؟“
سندس ماءُ لاءِ اهو سوال حيرت ۾ وجهندڙ هو.
”ڇو؟“

”بس ائين ئي پڇهر.“

”ٿي پيئر ۽ هڪ ڀاءُ آهن؛ سندن ماءُ ٻيءَ مري
چڪا آهن. سندن ڀاءُ وڏو آهي اهوئي سندن لاءِ سڀ
ڪجهه آهي. ڏاڍو سٺو چوڪر آهي. هن پنهجي شادي
ان لاءِ نه ڪئي آهي ته بهريون سندس ڪنهن تان پيئرن
جو بار لهي.“

ظهير کي انهن ڳالهين سان ڪا به دلچسپي نه هئي.

هو صرف ڄاڻڻ چاهي ٻيو ته ان چوڪري جي ٻاري
۾ جيڪا هٿ ۾ ڪتاب کڻي تاز سان ڀر واري گهر ۾
داخل ٿي هئي. ۽ هو انهن ٽنهي مان هڪ هئي.
ماني ڪاٺي هو پکي هيٺان لپتي ٻيو. هن جي عادت
هئي ته ماني ڪاٺڻ کان پوءِ هڪ ڪلاڪ ضرور سمهندو
هو پر ان ڏينهن کيس نند نه آئي. سوچون وڻ ويڙهي
جيان وڪوڙي ويس.

ڪٿي ڏينهن گذريا پر وري ان چوڪري سان ميل
نه ٿيو. ڪٿي ڏينهن هو گهر جي ڇت تي بيهي ان
جي اچڻ جي اوسيڙي ۾ رهيو. پر هن کي نه اچڻو هو
نه آئي. ظاهر مایوس ٿي ويو. هن سوچيو هي ڳالههون
سڀ بيڪار آهن، پر عشق کيس بيهڻ نٿي ڏنو.
هن آخر ۾ سوچيو ته ڇا به ٿي پوي هو ان ميدان
۾ مڙس ماڻهو نڪرندو

گهڻن ڏينهن کانپوءِ جڏهن هو ڪاليج کان واپس
ورندو ٿي ته هن پنهنجي اڳيان هڪ ٿانگو ڏٺو. جنهن
۾ برقي واري چوڪري ويٺي هئي. هن جو اندازو
بلڪل ئيڪ نڪتو ڇو ته اهاڻي چوڪري هئي. ٿانگو
بيٺو ظاهر به ساڻيڪل تان لهي بيٺو. چوڪري جي
هڪ هٿ ۾ ڪتاب هئا ۽ ٻئي هٿ سان هن پاڙو ادا ڪيو
۽ هلڻ لڳي، پر ٿانگي واري کيس پويان سڏ ڪيو.
”اي بيبي اوهان ڇا ڏنو.“

هن جي لهجي ۾ بدتميزي هئي. چوڪري بيٺي.

برقي جي نقاب مان ٿانگي واري کي ڏٺو. ”ڇا ڳالهه آهي؟“

ٿانگي وارو لهي آيو ۽ هن جي هٿ تي اٺ آڻا رکي چوڻ لڳو ”اٺ آڻا ڪرايو نه ٿيندو.“
چوڪري ڏڪندڙ لهجي ۾ ورائيو. ”مان روزانو ايترو ڏيندي آهيان.“

ٿانگي وارو ڏاڍو واهيات هو، چوڻ لڳو.
”اوهان سان رعايت ڪندم پر—!“

اهو ٻڌي ظاهر جوش ۾ اچي ويو، سائيڪل ڦٽي ڪري، سڌو اچي ٿانگي واري کي هڪ ڏونشو وهائي ڪڍيو. هو ٽڙي ڪري پيو. ظاهر چوڪري کي چيو،
”ارھان وڃو مان هن حرامي سان پاڻ ٿي منهن ڏيندس.“
چوڪري چوڻ چاءِو شايد مهرباني جا لفظ نٿي
پر اٽڪي پيس، هو ڪجهه چوڻ بنائي هلي وئي.
ظاهر ڏاڍو خوش هو ڇو جو پنهنجي محبوبه جي
اڳيان بهادري ڏيکاري هئي. ۽ هن ائين ٻه محسوس
ڪيو هو ته چوڪريءَ کي ۽ گهڙندي هن کي غور
سان ٽڪيو هو.

ان بعد ٿي ظاهر مٿي کان پهرن تائين هن جي عشق
۾ گرفتار ٿي ويو. ۽ هن پنهنجي ماءُ کان جاچ ڪري
هن جو نالو ڄاڻي ورتو هو. ۽ سمجهي هن جي محبوبه جو
نالو هو.

نالي ڄاڻڻ کانپوءِ هن سوچيو ته پنهنجي محبوبه کي

ۛڪ زوردار خط لکي. ۛن ڪيئي خط لکيا ۽ ڦاڙي
چڏيا پر آخرڪار ۛن ۛڪ ڊگهو خط لکي رکيو ۽
سوچيو ته ۛن کي اهو خط ضرور ڏيندو.

گهڻن ڏينهن کانپوءِ ظاهر سائيڪل تي ڪاليج کان واپس
ورڻو ٿي ته ۛن جي نظر سامهون ويندڙ ٽانگي تي پئي
جنهن ۾ ياسمين ويٺل هئي. هوءَ جڏهن گهر وڃڻ لڳي
هئي ته ۛن همت ڪري، ڪيسي مان خط ڪڍي ان کي
ڏيندي چيو.

”هي اوهان جو ٽانگي ۾ وسري ويو هو.“
ياسمين هر کي برقي مان گهور ڪري ڏٺو ۽ پوءِ
مرڪي چيو.
”مهرباني“

اهو چوندي ئي هوءَ هلي وئي. ظاهر پرسڪون ٿي
ويو پر سندس دل زور زور سان ٽڙڪي رهي هئي ڇو
جو ۛن کي پتو نٿي پيو ته خط جو حشر ڇا ٿيندو.
اڃا اتي ئي بيهي حشر متعلق سوچي رهيو هو ته ۛڪ
ٻيو ٽانگو اچي بيٺو. ان مان ڊسڪ برقي واري
چوڪري لٽي ۽ ڪرايو ادا ڪري گهر هلي وئي پر
ظاهر کي ائين لڳو ته اها ڄڻ ياسمين هجي. ظاهر سوچيو
ته شايد اها سندس ننڍي پيڻ هجي.

ظاهر خط ڏئي اهو سمجهيو ٿي ته ڄڻ اڌ فتح حاصل
ڪري چڪو آهي. پر ٻئي ڏينهن ۛڪ ننڍڙي چوڪري

هي هتان ڪهس هڪ ڪاغذ جو لکڪر مليو ته هن کي يقين ٿي ويو ته هن سڄي فتح حاصل ڪئي آهي. ڪاغذ تي لکيل هو.

”اوهان جو محبت نامو مايو. جن جذبات جو اوهان ذڪر ڪيو آهي ان متعلق مان ڇا چوان. مان اوهان جي ٻانهي آهيان.“

اهو ٻيو پڙهندي ئي ظهير جي واپڇ گودو ٿي وئي. ڪوبه پيردائيند ڪري نه سگهيو رڳو وٽيو ٿي باغ ۾ ڦيرا پائيندو ۽ ڪاغذ پڙهندو.

ٻه ڏينهن گذري ويا پر ياسمين سان سندس ڏيک ويڪ نه ٿي. هن کي سخت گهٽي ٿي ڇو ته هن هڪ ڊگهو خط لکي رکيو هو ۽ هن کي ڏيڻ ٿي چاهيو. ٽئين ڏينهن ظهير کي هو ٿانگي تي نظر آئي. جڏهن هن پاڙو ڏٺو ۽ وڃڻ لڳي ته ظهير سائڪل کي هڪ پاسي اڇلائي هن ڏانهن مڙيو. ۽ ياسمين جو هٿ پڪڙندي چيو.

”سرڪار هي چند ڪاغذ اوهان جا ٿانگي ۾ رهجي ويا هئا.“ ياسمين ڪاوڙ مان هٿ کي جهٽڪو ڏئي هن کان هٿ ڇڏايو ۽ ٽڪي لهجي ۾ چيو.

”بدتميز. توکي شرم ڪونه ٿو اچي.“

اهو چئي هو هلي وئي. ۽ ظهير جا محبت ڀريل خط هوا ۾ وڪري هيڏانهن هوڏانهن ڌرتي تي ڦهلاجي ويا. هو واٽڙو هو ته جا چوڪري چئي سگهي ٿي ته

مان تنهنجي ڀالهي آهيان سا وري اهو دورو سڏين
 اهو ڪري سگهي ٿي هن سوچو ته شايد اهو به هن
 جو انداز هجي.

ڏينهن گذرندا رهيا. ظاهر جي ذهن تي باسمين جا
 اهي لفظ هر وقت سوار رهيا. بدتميز ٿولي شرم نه
 اچي، پر ان سان گڏ ڪمپن اهي لفظ به چئي ٿي ٿي
 هئا ته ”مان تنهنجي ڀالهي آهيان.“

ظاهر ان دوران ڪمپن خط لکيا ۽ ڦاڙي ڇڏيا. هن
 سوچيو ته سٺن لفظن ۾ هو باسمين کي چوي ته هن
 سندس محبت جي توهين ڪمپن آهي. پر هن کي لفظ
 نٿي ملو. خط لکيا ٿي پر سڀ بيڪار. ان ڪري هن
 سڀ خط ڦاڙي ٿي ڇڏيا.

هڪ ڏينهن هن وٽ هڪ چوڪر چٽي کڻي آيو.
 ۽ ڪمپن هٿ ۾ ڏئي هليو ويو. هن مائڪل جي هوا
 ڀرڻ جي پمپ هڪ پاسي رکي اهو لفافو کوليو هڪ
 ننڍڙي پني تي لکيل هو.

”اوهان ايترو جلد مون کي وساري ويا ڪيڏانهن
 ويا اوهان جا وعا. خير اوهان وساريو ته پلي وساريو
 پر هي ٻانهي ڪڏهن به وساري نٿي سگهي.“

ظاهر حيران ڀرپڻان ٿي ويو. هن اها چئي وڃڻ
 ڪري پڙهي. سندس سامهون ڏانگي ۾ باسمين وٺي پي
 هن ٽڪڙ ڪمپن ۽ ڏانگي هٿ کان اک ٿي هن باسمين
 جي ڀر ۾ ايندي چيو.

”توهان جي چلي ملي- خدا واسطي هاڻ کي ٻانهي
نه چوندي ڪر. مون کي ڏک ٿيندو آهي.“
ياسمين برقي جو ٻلڻو مٿي ڪيو ۽ ڪاوڙ وڃان
چوڻ لڳي -

”بدتميز— توکي شرم نٿو اچي. مان تنهنجي ماءُ
کي اڃ ئي چونڊس ٿي— تون مون سان حرڪت پيو
ڪرين.“

ٿانگو ٻل ڪن ۾ اکين اڳيان غائب ٿي ويو. ظهير
جي هٿ ۾ چٽي رهجي وئي ۽ سوچيندو رهيو ته هي
ڇا پيو ٿئي. هڪ پاسي اقرار ٻئي پاسي انڪار. پوءِ
هن جي ذهن ۾ هڪ ڳالهه پئي آئي ته اهو محبوبن جو
انداز آهي. هو چاهينديون آهن ته اهڙي ڪايل نموني
رستي تي هنن سان اهڙو اظهار نه ڪيو وڃي. خط و
ڪتابت سان ئي سڀ ڳالهيون حل ڪيون وڃن.

ان ڪري ٻئي ڏينهن تي هن هڪ ڊگهو خط لکيو
۽ هو جڏهن ڪاليج کان واپس وريو ته هن ياسمين کي
ٿانگي ۾ ڏٺو جيڪا ٿانگي کان لهي پاڙو ڏئي رهي
هئي. هن هڪ پاسي سائو ڪل بيهاري خط هن جي هٿ
۾ ڏئي ڇڏيو هن ڪجهه نه ڪجهه صرف برقي مان
ظهير ڏي نهاري هلي وئي.

ظهير ائين محسوس ڪيو ته هو برقي اندران
مرڪي رهي هئي. هن جو حوصلو وڌي ويو. انڪري
ٻئي ڏينهن هو جهڻن ئي ڪاليج وڃڻ لاءِ گهر کان

ٻاهر نڪتو ته هو بهيل هئي. شايد ٿانگي جو اوسيڙو
 پئي ڪيائون. سڄي هٿ ۾ ڪتاب هيس ۽ ڪاهو هٿ
 خالي هيس جهڪو هوا ۾ جهوليو ٿي.
 مهڏان خالي هو يعني بازار ۾ آمدرفت ڪونه هئي.
 ظهور موقعي جو قائدو وٺڻ خاطر، هٿ ۽ حوصلو ڪري
 ان جي ڀر ۾ اچي بيٺو ۽ هن جو هڪ هٿ پنهنجي
 هٿ ۾ ڪري جذباتي لهجي ۾ ورائيو ته ڊارلنگ اها
 ڪهڙي شرافت آهي، هڪ پاسي تون خطن ۾ پيار جو
 اقرار پئي ڪرين ته ٻئي ڪرين ۽ ٻئي طرف ڪاريون
 پئي ڏين.

ظهير اڃان مس ابتدائي لفظ چيا ته ياسمين سينڊل
 لاهي هن جي مٿان وسڪارو لائي ڏنو. ظهير جا حوصلا
 خطا ٿي ويا. ياسمين هن کي بيشمار ڪاريون ڏنيون
 پر هن جي حوصلي خطا ٿيڻ سان هن هڪ ٻي ڪار نه
 ٻڌي. هو وائڙو ٿي پنهنجي گهر طرف وڌيو مٿان ڪو
 ڏسي وئي. هن سائڪل کڻي ۽ ڪاليج ڏانهن وڃڻ
 وارو ٿي هو ته ٿانگو هليو ۽ ياسمين هلي وئي. هن کي
 مس مس سانت آئي. ايتري ۾ هڪ برقي واري ٻي
 چوڪري ان ڏسي گهر مان نڪتي جنهن گهر مان
 ياسمين نڪتي هئي هن ظهور کي ڏسي هٿ سان اشارو
 ڪيو پر ظهور ٻڌل هو نه سمجهيو.

جڏهن چوڪري ڏٺو ته ظهور نه ڇڏيو ته هو
 سندس ڀر ۾ ايندي هڪ ڪاغذ جو ٻڙو سندس اڳيان

ڪيرائي هلي وئي.
 ”ظهر ڪاغذ ڪنهو. لکيل هو.
 ”نون مون کي ڪيسٽائين بيوقوف به ڏيندين تنهنجي
 ماءُ منهنجي ماءُ سان ڇو نٿي ملي. اڄ پلاره سٺيما تي
 مل. ٽيڪ ۳ بچي.

تنهنجي پرون

ترجمو- رانجهو جمالي

غسل خانو

وڏي دروازي وٽان اندران ايندي ڏاڪڻين جي ڀر
۾ هڪ ننڍڙي ڪوٺي آهي جنهن ۾ ڪڏهن چيٽا ۽
ڪٽيون رکيا ويندا هئا پر هينئر ان ۾ ٺل لڳائي مردانو
غسل خانو ٺاهيو ويو آهي. فرش مضبوط بنايو ويو آهي.
چاڪاڻ نه گهر جي پيٽڙ ۾ پائي نه هليو وڃي. هن ۾
صرف هڪڙي دري آهي جيڪا ٻاهرين گهٽيءَ ڏانهن
کلي ٿي. هن ۾ رنگ لڳل شيخون لڳل آهن.

مان پنجين درجي ۾ پڙهندو هوس جڏهن اهو غسل
خانو منهنجي زندگيءَ ۾ داخل ٿيو. توهان کي تعجب ٿيندو
ته غسل خانو انساني زندگيءَ ۾ ڪيئن داخل ٿين ٿا.
منهنجي ڪهاڻي ٻڌندا ته اوهان کي ڄاڻ پوندي ته هي
غسل خانو منهنجي زندگيءَ ۾ ڪيئن داخل ٿيو ۽ منهنجي
زندگي جو حصو بنجي ويو.

هونئن ته مان غسل خاني کان ان وقت کان واقف
آهيان جڏهن هن ۾ چيٽا وغيره پيل هوندا هئا.
هڪ ڏينهن جي ڳالهه آهي ته اسڪول کان گهر
ايندي سردار دواسنگهه، ميوي فروش وٽان هڪ ڏاڙهوڙ
چوراب مان ۽ منهنجا دوست هر روز اتان ڪجهه نه
ڪجهه چورائيندا هئا. سردار دواسنگهه، سڄو ڏينهن

لشي ۾ الوٽ پيو هوندو هو، — ر اسان وٽي چوري
ڪونه ڪندا هئاسين، ڪڏهن به، چار انگور، ڪڏهن
ڪو صوف، ڪڏهن ڀاڪ وغيره. هڪ ڏينهن مون
زباني ڪئي ۽ پڪڙجي پيس.

دو-هاسنگهه، هڪدم پنهنجي ابدی اند مان جاڳيو
تيزي ۽ ڦڙتي سان دڪان تان لهي مون کي پڪڙيو
جو مان دنگ رهجي ويس. ان سان گڏ منهنجا حواس
خطا ٿي ويا. پهريون ته مان چوريءَ کي راند سمجهندو
هوس پر جڏهن سردار جا پادر کاتم ته، خبر پئي ته
چوري چاهي!

ننڍ پڻ کان ٿي مون کي اهو خيال رهيو آهي ته
ماڻهن جي آڏو ذليل نه ٿيان. پوءِ جڏهن ڀريل بازار ۾
پالڪي ذليل ٿيندو ڏٺم ته سردار جي کان معافي ورتم
اڳتي لاه توبه، ڪير. هن جي دل ڏاڍو چڱي هئي. مون
کان ڏاڙهون ڦري، ٽوڪري ۾ رکندي چيو.

”وڪيل صاحب اچي ته ان کي ٻڌايان ٿو ته پنهنجي
پٽ هاڻي چوري ڪرڻ شروع ڪئي آهي.“
منهنجي دل بههجي وئي، مان سمجهم ته، جلدي
جان چٽي. مون دل ۾ سوچيو ته جهڪڻ هي ڪم سخت
سردار جي بابي سان ڳالهه ڪئي ته ٻا واريلا ڪندي
سڄي گهر کي منهنجي چوري بابت ٻڌائيندو.

جنهن وقت سردار بابي جو نالو ورتو، منهنجي
اکين اکيان بابي جي تصوير اچي وئي. ڀريل ٿلهو

منهنجي ڪڇ ۾ ڳورو ٿي ويو. تنهن مان طاقت نڪري وئي. دل ڌڙڪڻ لڳي. هر هر بابي جي غصي واري شڪل اکين اڳيان ڦرڻ لڳي.

سخت پریشاني جي عالم ۾ گهر پهتس. غسل خاني وٽ رڪجي سوچڻ لڳس ته جيڪڏهن وافي سردار جي بابي کي منهنجي چوري متعلق ٻڌايو ته گهر ۾ طوفان اچي ويندو. بابو سڀ ڪجهه معاف ڪري ڇڏيندو. هو پر چوري ڪڏهن معاف نه ڪندو هو.

اسان جي پراڻي نوڪر نبوءَ هڪ دفعي ڏهه روپيا امان جا چوراياءِ. امان هن کي معاف ڪري ڇڏيو پر جڏهن بابي کي خبر پئي ته هن کي ڪڍي ڇڏيو ۽ چيائين.

”مان پنهنجي گهر ۾ ڪنهن چور کي نٿو رهڻي سگهان.“

هن جا اهي لفظ منهنجي ڪنن ۾ ڪئين دفعا گونجڻ لڳا. مان مٿي وڃڻ لاءِ اڃان پير ڏاڪي تي رکيا هيم ته هن جو آواز آيو. خبر ناهي هو منهنجي وڏي پاءُ کي ڇا چئي رهيو هو پر مان سمجهيم ته هو نبوءَ کي گهر ڏان ڪڍي رهيو هو ۽ منهنجي ڪنن تي اهي آواز اچي رهيا هئا.

”مان پنهنجي گهر ۾ ڪنهن چور کي رهائي نٿو سگهان.“

منهنجا پير ڪوڙا ٿي ويا. ۽ مٿي وڃڻ ندران هيٺ
لهي آيس. خبر ٺاهي دل ۾ ڇا ٿيو. مان غسل ڏني ۽
وڃي سڄي دل سان دعا گهري ته بابي کي منهنجي
چوري جي ڄاڻ نه پوي، دعا گهرڻ کان پوءِ منهنجي
دل جو بار هلاڪو ٿيو. ان ڪري مان مٿي هليو ويس.

خدا منهنجي دعا قبول ڪئي. سردار دوهل سنگهه
جي دڪان اڃا قائم آهي پر اڃا تائين بابي سان چوري
جو ذڪر نه ڪيو اٿس. فصل خاندو اتان کان منهنجي
زندگيءَ ۾ داخل ٿيو.

هڪ دفعو ٻيهر اهڙي ڳالهه وري ٿي. مان مزي
خاطر بازار ۾ پهريون دفعو سگرٽ پيئندو ٿي ويس ته
بابي جي دوست ڏسي ورتو. ان ڪارڙ وڃان سگرٽ
کي اڇلائي ڇڏيو ۽ چيائين، ”تون ڏاڍو آواره ٿي ويو
آهين توکي وڏن جو خيال ڪونهي. تنهنجي بابي کي
چئي اڃ ٿي توکي مار ڪيرايان ٿو.“

ڏاڙهون جي چوريءَ جي بنسبت سگرٽ پڻ اڃا
به خطرناڪ هيو. منهنجو بابو خود سگرٽ پيئندو هو
پر منهنجي اولاد لاءِ الهي کي سختي سان منع ڪئي
هئي. هڪ ڏينهن منهنجي ڀاءُ جي ڪهسي مان سگرٽن
جو پاڪيٽ نڪتو هو ته هن کي هڪ ٽٽر وهائيندي
ڇو هڻائين.

”جيڪڏهن مان ٻيهر توکي سگريٽ ڏلو ته توکي
ان ڏينهن گهر مان ڪڍي ڇڏيندس.“

منهنجو پاڻ سمجهي ويو هو ۽ هر روز هو سگريٽ آڻيندو هو ۽ لڪي لڪي پيئندو هو.

مان پنهنجي پاڻ کان ٽي سال ننڍو آهيان، ظاهر آ
جيڪڏهن منهنجو سگريٽ پيڻ اهو به ڪلي بازار ۾.
بابو ڪنهن به نموني برداشت نه ڪري ها. منهنجي پاڻ
ڏهين کي نه، بابي صرف ڏهه کي ڏني هئي پر مون کي
ته يقينن گهر کان ڪڍي ڇڏي ها.

گهر ۾ گهرڻ کان اڳ ۾ غسلخاني ۾ دل سان
دعاگهري ته اي رب منهنجي پيءُ کي منهنجي سگريٽ
پيڻ جي ڇاڻ نه هوي. دعا گهرڻ کان پوءِ منهنجي
دل مان خوف گهٽيو ۽ مٿي هليو ويس.

اوهان چوندا ته هروڀرو غسلخاني ۾ وڃي دعا چو
گهرجي ٻيا هنڌ به آهن. بابي کي ڇاڻ نه پئي ڇاڪاڻ جو
بابي جو دوست انهي ئي شام جو ڪلاڪ تي هليو ويو.
جتي هو مستقل رهي پيو.

غسلخاني تي اڃا پختو يقين ان لاءِ ٿيو جو مان
ڏهن درجي ۾ دعا گهري ۽ قبول پئي. مٿرڪ
جو پيپر هو. مان غسلخاني ۾ وڃي سڄو ڪتاب ڦاڙي
هاڻوڪو رکيو ۽ دعا گهري ته ڪنهن مٿان بيهل استاد

جي نظر نه پوي ۽ مان ڪاپي چڱي نموني ڪري
وٺان ۽ ٿيو به ائين.

هڪ دفعو نه ڪهڙي دفعا ائين ٿيو غسل خالي ۾
گهريل هر دعا قبول ٿئي. منهنجي پيءُ کي اها خبر
هئي پر اهو اهي ڳالههون فالتو سمجهندو هو. ڇا به
تي ٿئي منهنجو تجربو آهي ته غسل خاني ۾ گهريل دعا
قبول ٿئي. مان ٻين هنڌن تي به دعا گهري ڪئي به
قبول نه ٿئي. ائين چو ٿيو ان جو ڪو جواب ڏئي.
چند سال اڳ جو هڪ دلچسپ واقعو اوهان کي
ٻڌايان ٿو. منهنجي چاچي جي شادي هئي. ان واسطي
هو سينگاپور کان آيو هو. هن جو گهر ۽ اسان جو
گهر گڏوگڏ هئا. ان ڪري جيڪا رونق هن جي گهر
۾ هئي سا اسان جي گهر ۾ به هئي. بلڪ اسان جي
گهر ۾ رونق هئي، ڇو جو چوڪري وارا اسان جي
گهر ۾ ترهيل هئا. اڌ رات جو دهلان جو آواز ڪونجندو
هو. ٿيندڙ ڪنوار سان چيڙچاڙ، تيل، مهندي، ٻارن جون
ڊڙيون. ڪنوارين چوڪرين جون مستيون، سينڊلن جا
آواز. مطلب ته هر وقت هڪ هنگامو مچيل هو.

جڏهن اهڙا هنگاما ٿيندا ته ان وقت چوڪرين کي
تنگ ڪرڻ ۾ مڙو ايندو آهي. ها کڻي ائين چئو ته
چوڪرين کي تنگ ڪرڻ جو موقعو ملندو آهي. اسان
جو هڪ مائٽ هيو. ان جي چوڪري مون کي ڏاڍو

پسند هئي. جيڪا اڳ به لي دفعا اچي چڪي هئي.
هن کي هٿ لائڻو ته ڪل جا ڦهالا نڪري ويندا هيس
هن جي چين، اکين جي ڪنارن، ڪنن جي ٻاهرڙن ۽
جهري جي هٿرادو ڪاڙڙ هر وقت ڪل لاءِ ڦاٽندا هئا.
مون ان کي تنگ ڪرڻ جو فيصلو ڪري چڪو هوس.

خدا جو ڪرڻ وري ڏسو، ڏاڪڻ جي ٻئي خراب
ٿي وئي. بلب ڦهوز ٿيو يا خدا ڄاڻي ڇا ٿيو بهرحال
سٺو ٿيو. هو هر هر لهي چڙهي پئي چڙهندي مون سان
ضرور سامهون ٿئي پئي ۽ مان اونڌاهي جو و ڦاٽندو
ورتو ٿي.

۽ هو ڪنهن جي اچڻ جو کڙڪو ٿيو—ڪٿ—
ڪٿ— مان هوشيار ٿي بهي رهيس— بابو هيو. ان
پچيو، ”ڪير آ—“ مون ورائيو، ”عباس آهيان.“ هن
اونڌاهي ۾ هڪ زوردار ٽٽر وهائي ڪڍي ۽ چيو ”شرم
ڪر هتي اونڌاهي ۾ بهي چوڪرين سان چيٽڇاڙ ٻهو
ڪرين.“ ٿريا هينئر هينئر پنهنجي هڪ ساهيڙي سان
تنهنجي حرڪت جو ذڪر ٿي ڪيو. ۽ جي هـو
پنهنجي ماءُ سان اهو ذڪر ڪري ته، خبر اٿئي ڇا
ٿيندو؟ ”واهيات چورا— توکي پنهنجو نه ته پنهنجي
وڏن جو خيال ڪرڻ کپي.“

۽ ٿريا سان تنهنجي وهانءَ جي ڳالهه، اڄ ئي سندس
ماءُ مونسان ڪئي آهي. لعنت هجي.

ڪٽ—ڪٽ—ڪٽ مٿان ڪنهن جي لهڻ جو آواز
آيو. بابي بهو دفعو چمات وهائي هليو ويو.

ڪٽ—ڪٽ—ڪٽ اها ٿريا هئي—منهنجي ويجهو
لنگهندي، مون کي گهوريندي ۽ چڙ وچان اهو چوندي
هلي وئي ته ”خبردار مونسان وري حرڪت ڪئي اٿئي
اسان کي وڃي چوندس.“

مان واٽڙو حيران ۽ پريشان ٿي بيهو رهيس ڪجهه
سمجهه ۾ نه آيو. دماغ تي ڏاڍو زور ڏنـم— پر سڀ
بيڪار— ايتري ۾ غسلخاني جو دروازو کليو ٿي
ٻاهر نڪتو— مان واٽڙو ٿي ويس— ”ڀاڻو نون هتي
ڇا رهو ڪرين“

ان ورائيو، ”دعا پئي گهرين—“
”ڇاڪاڻ—“

مرڪندي هن ورائيو، ”ٿريا کي مون تنگ ڪيو هونءِ“
مون اوهان سان ڪو ڪوڙ ٿي ڳالهائڻ نه هن
غسلخاني ۾ جيڪا دعا گهري وڃي سا ضرور قبول
پوندي.

سنڌيڪار: عبدالملڪان جمالي

مصري جو ٽڪرو

ڪجهه ڏينهن کان منهنجو روح ۽ منهنجو جسم
ٻئي بيمار ٿي پيا هيا. روح ان لاءِ بيمار ٿيو جو مون
منهنجي ماحول جي پوائنٽي روپ کي ڏٺو. ۽ جسم ان
لاءِ ته سردي لڳڻ سبب منهنجا عضوا سٽجي ويا هئا.
ڏهن ڏينهن تائين مان منهنجي ڪمري ۾ اڪيلو پلنگ
تي لٽيو پيو هيس—پلنگ—جي ها! پلنگ ٿي ان
کي ڇڻو—ڇڻن لڪڙن جو ٺهيل هڪ لوهه جي وڏي
چادر— لوهه جي چادر وارو پلنگ. بلڪل— ان مان
هڪڙو فائدو اهو به آهي جو منگهڻ ويجهو ٿي نه ايندا.
هي پلنگ مون کي ٻاڙي جي هڪ دوست سليم
ڏنو هو. مان ته زمين تي سمهندو هوس پر سليم احمد
اهو ڏسي مون کي اهو لوهه وارو پلنگ ڏنو ته مان ڌرتي
بدران لوهه جي چادر تي سمهان.

خير ڇڏيو الهن فضول ڳالهه ڪي. ها ته ڳالهه ٿي
ڪم روح ۽ جسم جي جهڪا سخت بيمار ٿي پيا هيا
۽ نه بچو ته مونسان ڏهن ڏينهن ۾ ڪهڙي حالت ٿي.
پاڻ کي ڌرتي ۽ آسمان جي وچ ۾ لٽڪيل سمجهيم.

ڏهن ڏينهن جي ان حالت گذرڻ کان پوءِ منهنجي
حالت هڪ ٿي ويئي. ڏهن ٿيا هئا. آس سامهون ڪارخاني

جي باند چمئي ۽ سان ملي ڪمري ۾ پڪڙجي وئي هئي. مان لوهي ٻانگ سان اٿيس. آرس ڀڳي ۽ جسم ۾ طاقت پيدا ڪرڻ جي جاکوڙ ڪيم. ڪمري تي نظر هوندي ئي ڊاڪ رهجي ويس. ڪمرو بلڪل بدآهليل لڳو. اکين تي اعتبار نه آيو. بهر غور ڪري ڏسڻ سڄي هٿ تي ڊريسيڪ پيل هئي. پراڻي هن جي پالش ڪئي رهي هئي. ڪمري جي وچ تي پيل ٽيبل به اڄ مون کي وڏي ڏاڍي همي جرڪي. پٽ تي پنج چهره تصويرون لڳل هيون، جيڪي مون پهرين ڪونه ڏٺيون هيون.

انهن تصويرن مان هڪ تي منهنجي نظر لڪ ٿي ويئي. ويجهي کان ڪم ڏسڻ - جديد فوٽوگرافڪي داد ڏيڻو هو. هڪ خوبصورت ۽ جوان چوڪريءَ جي تصوير هئي. وار ڪٽيل جيڪي ڪنن مٿان اڏاميا ٿي ڇاتي سامهون کان ٿورو اڳهڙي. ان اڳهڙپ کي سندس جلاڪندڙ پوريون ٻانهون لڪائڻ جي ڪوشش ڪري رهيون هيون. سنهڙيون سنهڙيون آڱريون جنهن مان جهاتي پائيندڙ چهرو، جنهن مان حيا چلڪو ٿي.

مان دير نائين ان تصوير کي گهوري ڏسڻ رهيس. ٻيٽ تي ٿي پريو. مان وائڙو هيس ته هي تصوير ڪٿان آئي. ان وائڙاپ ۾ ئي مان غسل خاني وڃس. ڪمري جي چوٽين ڪنڊ ۾ لڪي هڪ ان هڪ سر رکيل مٺي هن جڳهه تي هڪ جست جي ڀاتي، صالح ڌاري، ڏندن جو

برش، ڏاڙهي لاهڻ جو سامان، صابن جون به چڪيون
 ۽ ٿونڊر جي دٻ، ۽ پنج ڇهه، ڪٽ لڳل بلبڊ. هي
 هيو اسان جو غسل خانو، نذر صاحب جنهن جو هي
 ڪمرو هو. صبح جو سوير اٿي وهنجهندو هو ۽ مان
 ستل هوندو هوس ۽ مزي سان وهجندو هوس.

غسلخاني ڏي ويندي مون پهر هڪ نظر ڪمري
 کي ڏٺو. هاڻي ڪجهه، ڪجهه، ان ڪمري ۾ پنهنجا ٿپ
 نظر آئي، سامان جيئن هيو تيئن بهو هو.

هڪ هنڌ ويهي مون جڏهن ڏندن هڻڻ شروع ڪيو
 ته سوچيم ته ڪمرو اهوئي آهي جنهن ۾ هڪ سو ويهه
 راتيون گذاريون اٿن. ۽ پوءِ منهنجي سمجهه ۾ سڀ
 ڪجهه اچي ويو ته ڪمري ۾ پنهنجا ٿپ ڇو نٿو محسوس
 ڪريان اهو ان ڪري جو اڃا ان ڪمري ۾ فقط هڪ
 سو ويهه ڏينهن گذاريا اٿن. صبح جو نڪرندو هوم ته
 دير تائين رات جو ورنڊو هوم. پوءِ پلا ڪيئن ڪمري
 جون شيون سڃاڻپ ۾ اچن ۽ وڏي ڳالهه ته نه هي
 ڪمرو منهنجو آهي ۽ نه وري ان ۾ رکيل شيون. ۽
 اهو به ته سچ آهي ته وڏا شهر انسانيت جا قبرستان
 هوندا آهن.

مان جنهن ماحول ۾ جهون گهاريان بهو. ان ۾
 پڪسانت آهي ان ڪري ئي دل گههرائجي بهو وڃي.
 دل گهريو ته هي شهر ڇڏي ڪٿي ويرانهي ۾ هليو

وڃڻ. صبح جو سهر اٿي وهنجڻ ۽ آفيس پهچي شام
هنا ڪارا ڪرڻ، اتان واندو ٿي هڪ ٻي آفيس ۾ پنج
ڇهه ڪلاڪ اهو ئي دور ڪندڙ ڪم. ۽ رات جا
بارهن وڳي، اونڌا هيءَ ۾ ئي ڪپڙا لاهي، لوهي پلنگ
تي سمهڻ! ڇا اها زندگي آ.

زندگي ڇاهي؟ — اهو ٻيو منهنجي سمجهه ۾ نٿو
اچي. مان سمجهان ٿو زندگي هڪ ننڍڙو جوراب آهي.
جنهن جي ڏاڳي جي هڪ پاسو اسان جي هٿ ۾ ڏنو
وڃي آهي ۽ پوءِ اسين انهن ڏکڻ کي اڳيان رهندا
آهيون ۽ جڏهن ڏاڳي جو ٻيو پاسو هٿ ۾ ايندو آهي
تہ اهو طلسم جنهن کي (زندگي) چئبو آهي، ٽٽي
پوندو آهي.

جڏهن زندگيءَ جا لمحا ڪٿي نظر اچن ۽ ذهـن
جي تختي تي ڪجهه يادگار چمندا رهن تہ سمجهو انسان
زندہ آهي ۽ مهينا گذرڻ ڪوبه خيال نہ اچي تہ سمجهو
زندگي ختم ٿي وئي آهي. زندگيءَ جي ڪتاب ۾
جيڪڏهن لڳاتار خالي پهاڙي هجن تہ ڪيڏو رنج ٿيندو
هين کي ان باري ۾ ڪجهه ٿئي يا نہ پر مون کي اهو
احساس ضرور ٿيندو آهي زندگي جي خالي ڪاٻي اسان
کي ان لاءِ تہ ڏني وئي آهي تہ اسين ان جي هر خالي
پني کي استعمال ڪريون. پر ڏک جهڙي ڳالهه آهي
تہ مون کي ڪا ڳالهه ئي نظر نٿي اچي جو ڪاٻيءَ

جي ٻنن تي لکان۔ سواہ ٻن ٻنن جي، جنهن ۾
منهنجون يادون آهن۔ اهي مونکي ڪمڏا نه پهرا آهن۔
جي اهي اوهين ڦاڙي ڇڏيو ته منهنجي حياتي ڪنڊ بڻجي
ويندي۔ اوهين يقين ڪريو منهنجي ماضي ۾ جون قبرون
اڏيون حسبن آهن جو مان هر وقت انهن مٿان مٽيءَ
جو ٿپو ڪندو رهندو آهيان۔

منهنجي آڏو هڪ پٽ تي هڪ پرائو ڪملينڊر
لڙڪي رهيو آهي، جنهن جي ميري ڪاغذ تي بانس
جي ڊگهن ڊگهن وٺن جي تصور آهي۔ مان ان کي ڪيتري
عرصي کان گهوريندو اچان۔ ان پٺيان پري تمام پري۔
مونکي پنهنجي وڃايل زندگيءَ جو اولڙو نظر
اچندو آهي۔

مان هڪ پهڙي تي وٺن جي ڇانو ۾ ويٺو آهيان۔
بيگو ان ڇاڻ بڻجي ڳوڏا ڪوڙي، پنهنجو مٿو منهنجي
ويجهو آئيندي چوي ٿو، ”اوهان مڃيو ٿي ٿا۔ ڄاڻي
پاڻي۔ مان ڪراڙي ٿي ويئي آهيان۔ جي اڃا يقين نه
اچي ته هي مٽي جا وار ڏس جيڪي اڃا ٿي رها آهن۔

چوڏهن سال پهڙي جي ماحول ٻايل ۾ ڇوڪري
مون کي ڇڏي رهي هئي ته مان ٻوڙهي ٿي وئي آهيان۔
خبر ناهي ڇو ان گالهه تي زور ڏئي رهي هئي۔ ان
کان اڳ، هو ڪنهن دفعه ائين مون کي ڇڏي چڪي
هئي۔ منهنجو خيال آهي ته جوان ماڻهن کي پياڻي جي

دائري ۾ داخل ٿيڻ جو شوق هوندو آهي. اهو مان ان لاءِ چوان ٿو جو مونکي به ڪهترائي دفعا اهو خيال آيو آهي. مان ان جي خشڪ مگر نرم وارن کي آگرڀون ڦيرڻ لڳس. ”نون ڪڏهن به پوڙهي ٿي نٿي سگهين.“

هن پنهنجو مٿو مٿي کڻي چيو، ”او مان پوڙهي ڇو نٿي ٿي سگهان؟“

”ان لاءِ جو تو ۾ پرواري سڀني وٽن، بهائڻ ۽ وهندڙ ندين جي سڄي جواني سموريل آهي.“
هن وڌيڪ ويجهو ايندي چيو، ”خبر ناهي، اوهين ڪهڙي قسم جون ڳالههون ڪندا آهيو. مون کي ڪا سمجهه ۾ نٿي اچي، وٽن ۽ بهائڻ کي ڀلا جواني ٿيندي آهي.“

”نوڪي سمجهه ۾ اچي يا نه اچي پر مون کي جيڪو چوڻو هو سو چئي ڇڏيو.“

”اوهان سٺو ڪيو. پر اوهان منهنجي وارن ۾ ائين ئي هٿ ڦيريندا رهو، مون کي سرور پيو اچي.“

”ليڪه آهي سائين“ اهو چئي مان هن جي وارن ۾ هٿ ڦيرڻ لڳس ۽ اکهون بند ڪري ڇڏيون. ”مونکي ائين لڳو جهڙن منهنجا الجھيل خيال هجن ۽ مان پنهنجي آگرڀن سان سلجھائي رهيو هوس.“

دير تائين مان هن جي وارن ۾ آگرڀون ڦيريندو رهيس ۽ هو ماٺ ڪيو ويٺي رهي. ۽ پوءِ هن ننڊاگرڀون

اکڙيون کٺي مون ڏانهن ڏٺو ۽ نند ۾ وهنٽي آواز سان چيو ”جيڪڏهن مونکي نند اچي وئي ته؟“
 ”نه پوءِ مان جاڳندو رهندم.“

ننڍاڪڙي مرڪ هن جي چيڙن تي وڪري وئي ۽ منهنجي آڏو هو ۽ ڌرتيءَ تي لپتي رهي. ٿوري دير بعد نند هن کي پنهنجي جهولي ۾ لڪائي ڇڏيو.

بيگو ستل هئي ۾ سندس جواني جاڳي ٿي. جيئن ساگر هيٺان گرم لهرون ڊڪندون رهندون آهن. اهڙي نموني هن جي سڀن گهريل بدن ۾ جواني ڊوڙي رهي هئي سڄي هٿ کي مٿي هيٺان ڏٺي ٽنگون سوڙهون ڪري ستي پيو. هئي. هن جو هڪ هٿ مون ڏانهن سربل هو. مان هن جي منهن ۾ انگرين جي سهڻائي کي گهوريو ٿي. هن جي هيٺين چپ جي ڪارڊ تي ٿورڙي ڏکڻي آئي. ڪيتري نه سٺي لڳي پئي. هن جي سين جي اڀار ۾ دل جون ڌڙڪڻون زندگي پيدا ڪري رهيون هيون. سڀني جي ننڍڙي وادي ۾ ٻنهي طرفان جا اڀار پاڻ سان ملي ويا هئا.

منهنجي نگاهه هن جي سڀني مٿان ڪهسي ٿي پئي. خدا ڄاڻي ان ۾ ڇا هو. بيوگر زوري ان ۾ اها شيءِ وڌي هئي. ڇو جل تي لڳو. منهنجي ذهن ۾ اهو خيال جاڳيو ته ڏسان ته هن جي ڪهسي ۾ ڇا آهي. ۽ هوريان ڪهسي جي تلاشي وٺڻ جو سوچيم ٿي مس ته هو ڪا

موڙي جاگي پئي. هـن هوريان هوريان اکيون کولي
ڏٺو هو هـن جي چوڙن تي مرڪ ٿري آئي.

چوڻ لڳي، ”اوهين ڏاڍا..... آهيو؟“

”چو؟— مون ڇا ڪيو آهي؟“

هو اٿي ويٺي. ”مان ستي رهيس ۽ تون مون کي
جاگائڻ جي به ٽڪليف نه ڪئي. مان جيڪڏهن شام
ٽائين ستل هجان ها ته؟“ ۽ هـن اکيون ڦيرائيندي چيو.
”هـاء منهنجا رب، مان پنهنجي جان هير کي وساري
ويٺي آهيان.“

سامهون پهڙي کي سانواڻ ۾ ويٺل ڏسي، ڏاڍي
اطمينان سان چوڻ لڳي.

”ڪيتري پلي آ منهنجي مهر.“

هـن کي پنهنجي مينهن جي ڳڻتي هئي، جيڪا اسـان
جي سامهون پهڙي تي چري رهي هئي.

مون پڇيو، ”منهنجي مهر ته آهي پر رانجهو
ڪٿي آهي؟“

”رانجهو“ هو ٿڙي پئي. اکهن اکهن ۾ هـن ڪجهه،
چوڻ چاهيو پر ڪجهه نه چئي سگهي. ۽ کلي پئي.

”رانجهو—رانجهو—رانجهو—“ هـن ڪيتي دفعا

لفظ دهرايا ۽ چوڻ لڳي.

”رانجهو مان ڇا ڄاڻن ڪٿي هوندو.“

مون ورائيو، — ”تنهنجي هر جو ڪو نه ڪو نه
رانجهو هوندو مون کان لڪائڻ چاهين ٿي ته پاي
لڪاء.“

ان ۾ لڪائڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي. بيگو اڪيون
مٽڪائيندي چيو ”جي ڄاڻ هوندي ته به هير کلي
وڃي ان کان پڇ — هر ڪن ۾ پڇڃاڻ وڃين ته رانجهو
ڪٿي آهي.“

”مون ان کان پڇيو آهي.“
”ان ڇا چيو؟“

”ان چيو بيگو کان پڇ — ان کي سڀ ڄاڻ آهي.“
”ڪوڙ — ڪوڙ — پهرين نمبر جي ڪوڙي.“ بيگو
ٻارن جيان چال ڏني.

”منهنجي هر شرميلي آ — اها ڳالهه توکي پڻ
ڪيئن ٻڌائيندي. اوهان ڪوڙ پيا ڳالهائون — پري ٿيو —
ڪنواري چوڪرين سان اهڙيون ڳالهون ڪندي اوهان
کي شرم نٿو اچي.“

منهنجون نگاهون هن جي اڀريل کيسي تي ي بهر
پيون. خدا ڄاڻي ان ۾ ڇا هو.

”بابا — مون کي بخش — تنهنجي هر ڪنواري آ
دنيا جون سڀ مڻهنون ڪنواريون آهن. مان ڪنوارو
آهيان ۽ تون ڪنواري. هر اهو ٻڌاء ته تنهنجي هن
ڪنواري کيسي ۾ ڇا آهي؟“

ان پنهنجي اڀريل کيسي ڏانهن ڏٺو ۽ ڏندن ۾
اگرڊرن وجهي چوڻ لڳي.

”شرم ڪر۔ منهنجي کيسي ۾ منهنجيون شيون
هيون آهن.“

”جي۔ شيون۔“

”هاااا شيون۔ ۽ ها مان توکي ڪڏهن به اهو
نه ٻڌائيندس ته هي ڇا آهي۔ تو ڪڏهن پنهنجي چمڙي
جي ٿيلهي ۾ پيل شين متعلق ٻڌايو آهي.“

”مان هڪ هڪ شي ڏيکارڻ لاءِ تيار آهيان۔ اچي
هي وٺ ٿيلهو۔“ مان ٿيلهو ان جي آڏو رکي ڇڏيو.
”پاڻ کولي ڏس سڀ شيون پر ياد رکجان توکي به۔
سڀ شيون ڏيکارڻيون پونديون.“

”پهريون مان ٿيلهي جي تلاشي نه وٺان۔“ ۽ پوءِ
هن هڪ هڪ شي ڪري ڏني ۽ هڪ هڪ ڪري
سڀ شيون کڻڻ لڳي. هڪ انگريزي ناول، پيپ، ٻه
پياسلون، هڪ رٺ، ڏهه ٻارنهن لفافا ۽ ڪجهه لکيل
کاغذ. هي منهنجون شيون هيون.

جڏهن هر شيءِ ٿيلهي جي ڏني ته مون کيس چيو
ته ”هاڻي هيڏي ڪر پنهنجو کيسو.“ هن منهنجي ڳالهه
جي ورندي نه ڏني. ٿيلهي ۾ سڀ شيون رکندي چيو
”اڃا کيسو ڏيکار“ ائين چوندي ئي هن کيسي ۾ هٿ
وڌو. مان کيسو کولي پيٽم. هن کيسي مان سڀ ڪجهه

ڪڍي ورتو. هڪ ٻڌو، ننڍڙو ڇاڪو، ڇاپيون. هـن
ڇافو کي ڌرتيءَ تي رکندي چيو ”هي مان ڪٿان ٿي
مونکي ويڻ جي ڪم ۾ ايندو.“

”سڀ ڪجهه ڪن— پر مونکي اهو ٻڌاءِ ته تنهنجي
کيسي ۾ ڇاهي؟“

”جهڪڙن مان نه ڏيکارين ته.“

”نه پوءِ— جهيڙو ٿيندو.“

”ڀلي ٿئي مان ٻڃان ٿورڻي ٿي.“ اهو چوندي ئي
هو پنهنجي رڻي ۾ لڪي وئي ۽ کيسي مان ڪجهه
ڪڍڻ لڳي. مون زوردار آواز ۾ چيو، ”ڏس اهو ٺيڪ
ناهي تون ڪجهه مونکان لڪائين ٿي.“

”نون يقين ڪر. توکي سڀ ڪجهه ڏيکاريندس“

”ها! ها! مان سمجهان ٿو تنهنجون سڀ ڇالا ڪيون
سڌي نموني سان ڏيکار نه ته مان زوري ڏسي وٺندم“
ٿوري دير کان پوءِ هو اڳتي وڌي چوڻ لڳي—
”ڀلي ڏسو اوهان.“

مان هن جي کيسي ۾ هٿ وجهڻ وارو ٿي هس
جو سندس اڀريل سيني کي ڏسي چپ ٿي ويس.

”تون پاڻ ٿي سڀ شيون ڪهڪري ڪڍي
ڏيکار. ان مان تنهنجي ايمانداريءَ جي خبر پوندي“

”نه نه تون هاڻ ئي ڪڍي ڏس۔ پوءِ چوندڻ ته
ڪجهه لڪائي ڇڏئي“

توڪي مان ڏسان ته ٿو۔

”جيڪا تنهنجي مرضي“ هن اهو چوندي به آگرڀون
کيسي ۾ وجهي هڪ ريشمي ڪپڙي جو لڪرو ڪڍيو
ان تي مون هن کان پڇيو۔ ”هن بيڪار ڪپڙي
کي تون ڇو ٿي سنڀاليندي رهين۔“

”مان هن مان رومال ٺاهيندس۔ پوءِ ڏسجان ۾ تون۔“
۽ هوءَ واري واري سان هڪ هڪ شيءِ ڪڍي جهولي
۾ رکڻ لڳي.

”اڃا ڪا شيءِ بچي۔“

”جي نه۔“

بيگو ڏس مون سان ڪوڙ نه ڳالهائي۔ مون اها
شيءَ تازي ورني آهي. سڌو سنئون موڪلي ڏنا ته ڇا
لڪايو اٿئي۔ اهڙي نمولي تنگ ڪندو سان ۾ جو باد
ڪنڊهن۔“

[۶۶]

مان به کڻي پنهنجي هٿ هنن جي ڪاهن تي رکيا
هو چرڪ ڀري اٿي، ڙڪي ڏڪي، ڀڄي وئي. رڏي
مان ڪا شيءِ ڪري — مان ڏڪي ڊڄي اها شيءِ
ڪنئي. اها هئي — (مصريءَ جو ٺڪرو) — جيڪا هن
مون کان لڪائي ٿي.
ترجمو: راجهه جمالي

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488

آپ گهات

زاهد جي طبيعت ئي اهڙي هئي جو هرڪو ان کان متاثر هو. هن ۲۵ ورهين جي عمر ۾ شادي ڪئي. شادي ڪرڻ وقت هن وٽ ڏهه هزار روپيا موجود هئا. شادي جو خرچ ۵ هزار آيس ۽ اوتراڻي بچي پيس.

زاهد ڏاڍو خوش هيو. هن جي زال سگهڙ ۽ سهڻي هئي ۽ زاهد کي ساڻس بي پناه محبت ٿي وئي، ۽ هو ڪسر نه گهٽائيندي هئي. ٻئي پاڻ کي جنت ۾ محسوس ڪندا هئا.

هڪ سال کانپوءِ هنن کي هڪ آي۽ ڄاڻي جهڪا هوبهو ماءُ ٽي وڏا ٻال هئي. سهڻيون سهڻيون اکيون، ننڍڙا ننڍڙا خوبصورت چپ هن چوڪري جي نالي رکڻ ۾ ٻنهي کان دير ٿي وئي هو سوچي رهيا هئا هر ڪنهن فيصلي تي نشا پهتا. ٻنهي کي ٻين جا چونڊيل نالا پسند ڪونه هئا. زاهد جي زال چاهي پئي ته سندس مڙس ڪو نالو رکي.

زاهد ڪافي ذهين سوچ وڻجڻار ڪمي پهر هن کي ڪو موزون نالو سمجهه ۾ نه آيو جهڪو هو پنهنجي ڏي۽ نه رکي. هن جڏهن زال کي چيو ته نالي رکڻ لاءِ تڪڙ ڪهڙي. سوچي نالو رکنداسين پر سندس زال

جو اسرار هوو ته جلد نالو رکھو وڃي.
 ”في الحال ايئن ٿيو ٿي سگهي ته. ايئن صرف ان
 کسي ڏي“ چئون“ ”نه ته چريو ان ڇا؟ ٿين وري
 ڪهڻ ٿيندو.“

”ته پوءِ تون ئي ڪو نالو چونڊ“
 ”نه نه. اهو منهنجو ڪم آهي“
 ”ته پوءِ ٿورا ڏينهن انتظار ڪيو. مان ڪتابن جو
 مطالعو ڪيان متان ڪو نالو ملي وڃي. مون کي
 يقين آ ضرور ملندو“

”ڪل جهڙي ڳالهه ڪريو ٻيا. مون اڄ تائين اهو
 ناهي ٻڌو ته ڪو نالي رکڻ لاءِ ڪتاب پڙهڻا پوندا آهن“
 ”منهنجا دوست ته اڪثر ايئن ڪندا آهن ۽
 سٺا سٺا نالا رکي ويندا.“

”جي اهڙي ڳالهه آهي ته پوءِ وڏي آ لغتون ۽
 ڪتاب“ ”پيسا ڪٿان آڻيان؟“
 ”منهنجو پرس الماري ۾ پيل آهي انهيءَ مان
 پيسا ڪڍ.“

زاهد مات مات ۾ الماري کولي پرس مان پيسا
 ڪڍي مات مات بازار ڏانهن روانو ٿيو.

هو ڪتابن جي هڪ دڪان تي ويو ۽ ڪمي قسم
 جا ڪتاب ۽ لغتون ڏٺيون. ۽ ليک هڪ خاص قسم
 جي لغت خريد ڪري رستي رستي سان ئي
 پڙهندو ٿي آيو ته ڪيس هڪ دوست مليو جيڪو ڪيس

ٻولن جي دڪان تي وڌي وڌو. ان وٽ کيس هڪ
ڪلاڪ لڳي ويو ڇو جو سندس اهو دوست ڪافي
عرصي بعد مليو هو. جڏهن هن کي اها خبر پئي ته
زاهد کي ڏيڻ ڄاڻي آهي ته هن لڄوري کولي ۱۱ روپيا
ڪڍي زاهد کي ڏنا ۽ چيائون ”ڏي ڪي ڏجان ته
تنهنجي چاچي ڏنا آهن. ۽ ها نالو ڇا رکيو اڏو انجو“
زاهد هٿ کي ڏسڻ لڳو. هن جو دوست چوڻا
صاف ڪندي چوڻ لڳو. ٻار نالي رکڻ ۾ ڪهڙي دير
ٿي لڳي. ”سمهن، شاهين، شريفان يا الماس“
زاهد ورائيو. ”اهي سڀ هڪو اس آهن پراڻا نالا
آهن.“

”دسندا سمن ته اوھين ڪهڙي ٻڪواس ٿا ڪريو.
 ۽ ها ننڍڙي جي ڌڻي ڄاڻي وڌائڻ باقائي نالي نه رکڻ
 تي ڪهڙو فرق ٿو پوي.

رستي تي هو هلندو به رهيو ؟ سوچندو به رهيو-؟
هن کي لکيو نه اها لغت ڦٽي ڪري ؟ زال کي ڇڏي
نه نالي ۾ رکيو ڇا هي خدا سندس حياتي وڌائي.

مختلف خيالن جي محور ۾ ڦاٿل هو ۽ هن جي
دل تيزي سان ڌڙڪي رهي هئي. هن سوچيو سندس
ذهن ۾ خراب خيال ٻيا آهن. ٿوري هلڻ کانپوءِ هن جي
طبعيت وڌيڪ خراب ٿي وئي. هن چاهيو ته اڏامي گهر
پهچي ۽ ڏي جي پيشاني ۾ ڇمي، پاڪر پائي.

هو تيز تيز وک-ون کمنديو هلندو ره-و-ه-ر تورو

پنڌ ڪرڻ کان پوءِ هو سهڪڻ لڳو ۽ هڪ دڪان جي ٿلهي تي ويهي رهيو. ايتري ۾ سندس آڏو هڪ ٽانگو لنگهيو ۽ هن کي روڪائي ان ۾ چڙهي پيو— هل هل جلدي حل مونکي جلدي گهر پهچو آهي. پر گهوڙو ڏاڍو سست نڪتو. هن ڪيئي دفعا ٽانگو واري کي دٻاڻو پر سڀ بي سود. پهريون ته ٽانگو وارو دٻ برداشت ڪندو رهيو پر جڏهن هن کان وڌيڪ برداشت نه ٿي ته هن کي ٽانگو مان لاهي ڇڏيو ۽ پاڙو به نه ورتو. زاهد وڌيڪ شڪر ٿي ويو هن کي جلد گهر پهچو هو. ايتري ۾ هڪ ٻيو ٽانگو لنگهيو ۽ هو ان ۾ چڙهي وٺو.

گهر ۾ داخل ٿيندي ئي چمي ويو. ڇا ٿو ڏسي ته سندس اڳ ۾ عورتن جو ميڙ لڳو ٻيو آهي جيڪي پاڙيواريون هيون. هو دروازي تي ئي چمي ويو. هڪ عورت هيءَ کي چئي رهي هئي— ”مشڪل سارن ٺاهي— بچي دورو سخت پيو اٿس—“

هو ته تيزي سان چرڻ وانگر اندر ڪمري ڏانهن پڳو. سندس زال جي رڙ ٻڌي دهاجي ويو— ”هاه منهنجي ٻچڙي مري وئي.“ ۽ هن جي زال بي هوش ٿي وئي. سڀ عورتون اندر گهڙي آيون. هڪ عورت جي مڙن کي ڪار ڪئي. اهو نڪڙو ڊاڪٽر کي وٺي آيو. سندس زال کي هڪ ٻه اڇڪشن لڳا ٻيو ويو. جنهن کان پوءِ هن کي هوش آيو.

زاهد سگتي ۾ اچي ويو هو. هن جون سڀ
 فوتون ختم ٿي چڪيون هيون. هو اڳل تي ڪرسي
 تي ويهي لغت کي بعل ۾ ڪري آسمان ڏانهن ڏيکي
 رهيو هو. جيئن هو پنهنجي ڌيءَ لاءِ نالي ڳولڻ ۾
 محو هجي. نياڻي کي دفنائڻ جو ڀر آيو ته زاهد ماڻ
 ٿي ويو. هو هوش ۾ اچي ويو. هن ڪو ڳوڙ هو نه
 وهايو. ڪفن ۾ پڪيل نياڻي کي کنڀو ۽ پنهنجي
 دوستن ۽ پاڙيسرين سان گڏ قبرستان ڏانهن روانو ٿيو.
 اتي اڳ ۾ ئي قبر کوٽي وئي هئي. زاهد نياڻي کي قبر
 ۾ رکي سندس ڀر ۾ لغت رکي پوري ڇڏيو. سڀني
 سمجيو ته قرآن شريف رکيو ويو ۽ دنگ رهجي ويا.
 ته اهو ته ڪفر آهي پر زاهد کي ڪنهن به ڪجهه
 نه چيو صوف پنهنجي منهن پنڪندا رهيا.

نياڻي ۽ کي پوري جڏهن زاهد گهر پهتو ته کيس
 پتو پيو ته سندس زال کي سخت بخار آهي.

جلدي ڊاڪٽر گهرايو ويو. ان ڏسندي ئي زاهد
 کي چيو ته حالت سخت خراب آهن ان ڪري ڪجهه
 يقين سان چئي نٿو سگهجي. زاهد مٿان ڇ-ٺ بجلي
 ڪري هجي. پر هن حوصلو هڪري ڊاڪٽر کان پڇيو.

”مرض ڪهڙو آهي؟“

”گهڻا مرض ڪئي ٿي آهن. هن کي هڪ سخت
 صدمو پهتو آهي. هو هن جي دل ڪمزور آهي. ٿيون

ته هن کي هڪ سو پنج ڊگري بخار آهي“ ڊاڪٽر
سيون هيون- دوا ڏني- هر حالت نه سڌري.

ڏهن پندرهن ڏينهن بعد هن کي ٿورو هوش آيو.
زاهد سڪ جو ساهه کنيو. ه سندس بهاري زال کيس
پاڻ ڏي سڏ ڪري ڪمزور آواز ۾ چيو— ”منهنجو
هاڻي ٻو ٻون وقت اچي ويو آهي. مان چند گهڙين جي
مهمان آهيان“ زاهد جي اکهن ۾ گهرڙا ٿري آيا.

”هي تون ڪهڙيون گالههون پئي ڪرين- خدا نخواستہ
جهڙو ڪڏهن توکي ڪجهه ٿي ويو ته مان ڪمئن جيئرو
رهنديس“ هن جي زال هن ڏي ڏٺو، ”اهي سڀ چوڻ
جون گالههون آهن. مان مري ويس ته ٻي ايندي.
خدا اوهان جي وڏي ڄمار ڪري—“

هن هڪ هڏي ڏني ه هڪ ڪنڊ اندر هن
جو روح پرواز ڪري ويو زاهد مات ۾ مبر ڪيو
۽ ڪفن دفن کان واندو ٿي رات جو گهر کان ٻاهر
نڪتو ه ريلوي لائبريري ڏسي ريلوي لائين جو رخ
ڪيو. رات جو ساڍي نائين بجي گاڏي اچڻي هئي. هن
موچيو ته ريل جي پٽڙي تي لپتي پوندو ه ريل
هنجو انت آڻي ڇڏيندي.

مولڪي ڊگهي ڄمار جي گهرج ڪانهي— هي
زندگي جيترو مختصر ٿي وڃي اوترو چڱو- مان وڌيڪ
مدد مان سهڻ جهڙو ناهيان رهيو“

هو جڏهن ريلوي جي پٽڙي تي پهتو ته هن کي
پري کان ريل جي روشني نظر آئي. پر هو اڃان
پري هئي. هن سوچيو ته جڏهن ويجهو ايندي هو
لپتي پوندو. گاڏي ويجهو اچي وئي هئي.

زاهد اڳتي وڌيو پر اوهتو هن ڏٺو ته هڪ ماڻهو
ڪٿان ظاهر ٿيو ۽ ريل جي پٽڙي جي وچتي اچي پيو.
ريل ڏاڍي تيز رفتار سان اچي رهي هئي. هو تيزي
سان پڳو ۽ ان شخص کي ڏڪو ڏئي پٽڙي تان هٽائي
ڇڏيو.

گاڏي هلي وئي. زاهد هن ماڻهو کان پڇيو. ”ڇائون
آپکڻا ڪرڻ چاهين ٿا؟“

”ها“

”پر ڇو“

”ان لاءِ جو هاڻي صدمن سهڻ جي سگهه نه رهي آهي
زاهد کيس همت ڏياريندي ورائيو.“

”ياڏا زندگي زندگي زنده رهن جو نالو آهي ان کي
ڇنگي نموني گذار. آپکڻا ٻڌائي آهي. پنهنجي حياتي
جو پاڻ ئي ڏسائڻ ڪهڙي عقلمندي آهي. اٽ پنهنجي
صدمن کي وساري ڇڏ. جي انسان جي زندگي ۾ ڏک نه
هجن ته پوءِ خوشيون ڪيئن اينديون هل مونسان ڪڍ.“

ترجمو:- سلطان اڙو

موت

ڇوڪرو جي رستي جي اوهان ڪشمير وڃو. ته
ڪڍ کان ٿورو اڳيان هڪ ننڍڙو ڳوٺ ايدو. اٿان جي
آب هوا تمام سٺي آهي. هتي سلج جي مريضن لاءِ
هڪ سينٽوريم پڻ آهي. هونئن ته اڄ کان ٽن-و
سال اڳ هن ننڍڙي شهر بئوت ۾ پورا ئي مهينا رهي
وڃو آهيان ۽ جواني جي دور ۾ هڪ عدد نامڪمل
بیمار جي ڪهاڻي به مونسان ڳنڍيل آهي. پر هن ڪهاڻي
سان منهنجي ڪنهن ڪمزوري جو تعلق نه آهي.

ڇهه ست مهينا ٿيا اتي هڪ دوست جي گهر
واريءَ جي مذاج پرسي ڪرڻ لاءِ انهي سينٽوريم ۾
وڃڻو پيو جهڪا زندگي جي ساگر ۾ آخري هڏڪهون
ڏئي رهي هئي منهنجي اتي پهچڻ سان هڪ مريض
گذري ويو. ويڇاري پدما جهڪا موت کي سامهون
ڏسي ڏاڍو ڊنل هئي سان ويتر ڊچي وئي مون کي خبر
ٿئي پوي پر منهنجو پنهنجو خيال اهي ته اهو صديق
اتفاق آهي جو چئن ڏينهن ۾ ئي ٻيا مريض به گذاري
ويا. جيئن ئي ڪو بسترو خالي ٿئي پيو ٿله ٽڪور
ڪندڙ شخصن کان آهون نڪري ٿي ويون. سڄي

سینٽوریم ۾ چڻ راڪاس گهمي ٿي ويو هر طرف
 ماڻ ٿي ماڻ. اهي مريض جيڪي اميدن جي ڪچي
 ڏاڳي کي وٺي جي رهيا هئا سي مايوسين جي اڏا
 ساگر ۾ لهي ٿي ويا.

منهنجي دوست جي زال ته هٿن مان اڪري ٿي
 وئي. ان جي سنهڙي سنهڙي چپڙن تي موت ۽ اڃا
 جهمر هڻڻ لڳندا هئا هن جي نيرن ۾ ڳاڙهه ڀري
 آس جهاکڻ ٿي لڳي.

لڏن مريض جي مري وڃڻ کان پوءِ مان وراڻدي
 ۾ ويهي زندگي ۽ موت بابت سوچڻ لڳس. موت هڪ
 تمام بي سري شيءِ آهي. اوهان ڇڏا ڀلا جي رهيا
 آهيو ڪٿان ڪو مريض آيو ۽ مري ويو ته اوهان
 ته چڻ مري ويا افسانوي نقطه نظر سان زندگي جي
 اها پڇاڻي ٿي ته ڪونهي.

وراڻدي مان اٿي سينٽوریم ۾ اندر داخل ٿيس ۽
 مس ٿي ڏس، ڀنڊرنه، وڪون ڪنهن هوندم ته پوءِ ان آواز
 آيو.

”دفتاري آيا نمبر ۲۲ کي“

پٺ ورائي مون ڏٺو. سفيد بستري تي ۾ ڪاريون
 اڪيون مسڪرائي رهيون هيون.

اهي اکيون-پوءِ مونکي دير سان ڄاڻ پئي ته اهي
 اکيون هڪ بنگالي عورت جون هيون. جيڪا سينيٽوريم
 ۾ هن کان الڳ ٿلڳ نموني سان موت جو اوسڻ ٿيو
 ڪري رهي هئي.

هن جڏهن اهو چيو هو ته دفنائڻ ۽ آيا نمبر ۲۲
 کي ته مونکي ائين محسوس ٿيو هو ته اسين هڪ
 انسان کي نه پر ڪنهن نمبر کي دفنائڻ آيا هجون.
 ۽ سچ پچو ته ان مريض کي قبر ۾ دفنائڻ وقت سنهنجي
 دماغ جي ڪنهن ڪنڊ ۾ به اهو احساس پيدا نه ٿيو
 هو ته هو هڪ انسان هو ۽ ان جي موت سان
 هن دنيا ۾ ڪو خال پيدا ٿيو هجي.

وتڻڪ ڳالهه ٻولي ڪرڻ خاطر جڏهن مان ان
 بنگالي عورت وٽ ويس جنهن جو ڪارڊون اکيون
 ايتري خطرناڪ بيماري هوندي به چمڪي رهين هيون
 هن مر ڪندي چيو هو، ”منهنجو نمبر چار آهي—“
 اهو چئي هن اچي چادر جي گنجڻ کي درست ڪندي
 بي ٻي ۽ پنهنجا پ واري لهجي ۾ ورائيو هو.

”اوهان مردن کي ساڙڻ ۽ دفنائڻ ۾ ڏاڍي
 دلچسپي رکڻ ٿا.“

مان بي خيالي وڃان جواب ڏنو، ”نه اهڙي ته
ڪا ڳالهه ناهي.“

ان کان پوءِ ڳالهه ٻوليءَ بند ٿي وئي ۽ مان
پنهنجي دوست وٽ هليو ويس.

ٻئي ڏينهن روزانو جي عادت مطابق باغ جي سير
ڪرڻ لاءِ نڪتس. ٻاهر هلڪي هلڪي بوندا باري
ٿي رهي هئي. ان ڪري موسم تمام حسين ۽ پياري
ٿي لڳي. ٿڌي ٿڌي هير گهلي رهي رهي. ڊگهه
ڊگهه ساوا ساوا وڻ هوا جي گلشن ڪري ۽ خوبصورت
موسم ڪري خوشي وڃان جهومي رهيا هئا. نيري نيري
دند ۾ ڍڪيل ٽڪريون ڪيڏيون نه خوبصورت لڳي
رهيون هيون. هر طرف سهڻاڻپ پکڙيل هئي. اهڙي
سهڻاڻپ جنهن کي ڪو چور نه چورائي سگهي.

سير ڪري جڏهن سينٽوريڊ ۾ واپس آيم ته سڀني
جا منهن لٿل ڏسي سمجهي ويس ته هڪ نمبر ٻيو وڏو
ٻارهن نمبر يعني هدا.

ٻاهر برسات وڃي رهي هئي ان ڪري سڪل
ڪاٺين گسڻ ڪرڻ ۾ ڏاڍي تڪليف ٿي بهرحال
ويچاري کي ٻاهر جي هواي ڪو وڏو منهنجو دوست
اتي ئي وڌو رهيو ۽ مان سينٽوريڊ ۾ اچي سامان کي

سهيڙڻ ۾ لڳي ويو. منهنجي ڏور ۾ گهڙندي ئي ان
بنگالي عورت جو آواز آيو هو.

”ڪافي دير لڳائي ڇڏي اوهان.“

”جي—برسات ڪري سڪل ڪاٺيون نٿي ملهون
ان ڪري دير ٿي وئي.“

”ٻين هنڌن تي ته ڪاٺين جا دڪان ٿين ٿا ۽—
مون ٻڌو آهي ته هتي پاڻ ڪاٺيون ڪٽيئون ۽ گڏ
ڪريون پونديون آهن“
”جي ها!“

”توري دير لاءِ ويهو.“

مان ان وٽ استول تي ويهي رهيس. ته هن هڪ
عجيب غريب سوال ڪيو.

”گولهندي گولهندي جڏهن اوهان کي ڪو ڪاٺي
جو سڪل ٽڪر ملندو هوندو ته اوهان ڏيا خوش
ٿيندا.“

هن منهنجي جواب جو انتظار ڪرڻ بنان ئي ٻيو
سوال ڪيو.

”موت جي باري ۾ اوهان جو ڇا خيال آهي؟“
”مون ڪيئي دفعا سوچيو آهي پر سمجهي نه سگهيو
آهيان.“

هوڊ دانشورن جهان مرڪي ۽ ٻارائي انداز ۾ چوڻ
 لڳي، ”مان ٿورو ٿورو سمجهي وڃي آهيان — ڇو ته
 مان پنهنجي اکين اڳيان ڪيئي موت ڏٺا آهن. ايترا
 ته موت ڏٺا آهن جو اوهين سڄي عمر ڏسي نه سگهو.
 مان بنگال جي آهيان — اهو ٻيگان — جتي ڏڪر آهي.
 اوهان کي ته ڄاڻ هوندي ته اتي ڏڪر وڳهي ڪيترا
 لکين ماڻهو مري چڪا آهن. ڪافي ڪهاڻيون ڇپيون
 آهن سوڀن مضمون لکجي چڪا آهن. موت جي ان
 بازار ۾ مون موت متعلق سوچيو.
 ”ڇا؟“

هن اهڙي ئي انداز سان جواب ڏنو. ”هڪ ماڻهو
 جو ختم ٿي وڃڻ تي موت آهي. هڪ لک ماڻهن جو
 مرڻ تماشو آهي. سچ ٿئي ڇوان. موت جو جيڪو
 خوف منهنجي دل ۾ اڳ هوندو هو سو هينئر بلڪل
 ڌڪري چڪو آهي. — هر بازار ۾ جيڏانهن ڪهڏانهن
 ڏه ٻارنهن ميت نظر ايندا رهن ٿا، ته ڇا موت جو اصلي
 تصور ختم ٿي نه ويندو. مان اهو سوچيو آهي ته ايترن
 گهڻن موتن تي روئڻ فضول آهي.“

بيوقوفي آهي — اول ته ايترن ماڻهن جو مرڻ ئي
 وڏي بيوقوفي آهي — ا

مون دڄ ۾ ڪنهندي فورن ورائو

”ڇا لاءِ؟“

”ڪنهن جي بيوقوفِي هجي — پر آهي بهو قوفي“
 هڪ ڀريل شهر مٿان ٻر ڪيرايو — ماڻهو مري ويندا
 ڪو هن ۾ زهر وجهي ڇڏيو — جيڪو به اٿان پاڻي
 پيئندو اهو مري ويندو — ڏڪر، جنگ، بيماري — سڀ
 واهيات شيون آهن — انهن ۾ مرڻ ائين آهي — جيئن مٿان
 ڇت ڪري پوي — انسان کي مارڻ ڪجهه ڪونهي پر ان
 جي فطرت کي مارڻ وڏو ظلم آهي.“

اهو چئي هوءَ ڪجهه دير لاءِ ماڻ ٿي وئي. پر
 هوءَ پاسو ورائي ڇوڻ لڳي، ”منهنجا خيال پهريون اهڙا
 نه هئا. سچ پچو ته مون کي سوچڻ سمجهڻ جي ڪا گهرج
 ئي نه هئي. پر ڏڪر مون کي باڪل نهن دنيا ۾ اچي
 ڦٽو ڪيو.“ ”وڃ ۾ ڳالهه بند ڪري هن مون کي ڏٺو.
 مان هن کي ڳالههين کي پنهنجي ذهن ۾ قيد ڪري رهيو
 هوس ۽ هن جي ڳالههين کي لکي رهيو هوس.“

”هي اوهان ڇا لکي رهيا آهيو؟“

مون صاف صاف کيس ٻڌايو ته مان افسانا لکندو
 آهيان جيڪي ڳالههون مون کي دلچسپ لڳنديون آهن
 سي نوٽ ڪندو آهيان.

”اهو نه ڏاڍو سلو مان توکي پنهنجي پوري ڪهاڻي
ٻڌائيندس.“

تن ڪلاڪن ۾ هوءَ سنهڙي آواز ۾ پنهنجي ڪهاڻي
ٻڌائيندي رهي۔ مان غور سان اما ٻڌندو رهيس۔۔ مان
هاڻي ان ڪهاڻي کي پنهنجي زبان ۾ بيان ڪمان ٿو.
غير ضروري تفصيل کان پاسو ڪندس.

بنگال ۾ جڏهن ڏڪر پيو ته سڪين کي سندس پيءُ
هڪ مفلس ماڻهو وٽ ۵۰۰ روپين ۾ وڪڻي ڇڏيو. ه،
اهو دور هيو جنهن ۾ ماڻهو ڌڙا ڌڙ مري رهيا هئا.
اهو شخص سڪين کي لاهور وٺي آيو ۽ هڪ هوٽل ۾
اچي رهيا. هن شخص چاهيو ته هو سڪين مان پيسا
حاصل ڪري. ۽ هوءَ ان لاءِ مجبور هئي سواءِ چند
گهرڙهن ڳاڙڻ لاءِ۔ پر هن جو سودو طمي ٿيندو رهيو
هوءَ ان ڌنڌي جو ذهن ۾ تصور ڪري چرڪي
پوندي هئي.

جڏهن هوءَ ڪلاڪ تي کان لاهور آندي پئي وئي
ته هن کي ڄاڻ هئي ته هن سان اتي ڪهڙو حشر ڪيو
ويندو. باشعور ڇوڪري هئي ان ڪري هن کي ٻڌو هو
ته هن کي هڪ سڪي جهان هر هڪ وٽ اچاءِ ويندو.
پر هوءَ ڪري به ڄاڻي سگهي. هوءَ ته ان قلمي جهان
هئي جهڪو رحم جي تار ڪرڻ کان پوءِ معافي نه ملڻ
ڪري ڪنهن اهڙي اتفاقي حادثي جي آس ۾ هوندو

جنهن جي ڪري جان چڻي پئي. هي حادثو ته نه پر
 هوشماري چئجي جو هو ڪاري رات جي سهاري ۾
 هو ان مرد کان ڪسائي هونل ڪان پڇي وڃي—
 ڪامياب ٿي وئي.

هاڻ لاهور جا روڊ هئا. ۽ ان لاءِ نوان نوان خطرا
 سامهون هيا. هن سمجهيو ٿي ته شهر جو هر شخص هن
 کي کائي ويندو. خاص ڳالهه ته هن جي جواني لکڻ
 واري شيءِ ٿي ڪانه هئي. هن ڪنهن جون نظرون اٿڻ
 کپي ٿي ويون ڇڻ برمي سان ان ۾ ڪو سوراخ ڪندو
 هجي. سون چاندي جي ڳالهه هجي ها ته ماڻهن کان
 لڪائي وئي. پر جواني کي ڪٿي لڪائي. ڪنهن به
 وقت کيس ڊپ هو ته ڪو کانئس ڪسي نه وئي.

ٿي ڏينهن ٿي راتيون هو ائين ٿي هيڏانهن هوڏانهن
 پڙڪندي رهي. بک ۾ سندس ساهه گهٽجڻ لڳو. مگر هن
 ڪنهن جي آڏو پنهنجو هٿ نه ڊگهيرو. ڇو جو هن
 کي ڄاڻ هئي ته اهو ڊگهيرو هٿ سندس عزت ڏانهن
 وڌي سگهي ٿو ۽ هو ڪنهن اونڌاهي ڪري ۾ وئي
 ٿي ويو. دڪان تي سينگاريل ماڻهون هو ڏسي رهي
 هئي. هونلن ۾ ماڻهو وڏا وڏا گرھ کڻي رهيا هيا. هن
 جي چوڌاري هر طرف کائڻ پيئڻ جي شين جو ڏاڍو
 بي دردي سان استعمال ڪيو ٿي ويو. پر اهي ڪاڌا صرف
 هن لاءِ هيا. ان لاءِ نه.

هن کي پهريون دفعو کادي جي اهميت جو ڀتو
 پيو۔ پهريون هن کي کاتو ملندو هو ۽ هينئر هو کادي
 سان ملڻ لاءِ بي قرار هئي. چئن ڏينهن جي هڪ هن جي
 هر عضوي کي ڍلو ڪري ڇڏيو هو.

چوٿين ڏينهن هڪ گهٽيءَ مان وڃي رهي هئي ته
 اوچتو هن جي دل ۾ ڪهڙو خيال اڀريو ۽ هـو هـر
 گهر اندر گهڙي وئي. پر گهڙندي ئي هن کي خيال آيو
 ته مٿان ڪو پڪڙي نه وٺي ۽ پوءِ — سڀ ڪجهه —
 هليو وڃي —

هن جي جسم مان طاقت نڪري وئي هئي۔ سوچيندي
 سوچيندي هو اڳ ۾ اچي بيٺي۔ ۽ ۽ دلا ڏنا ۽ ان
 جي ڀر ۾ ئي ميووي جو وڏو ٿالو، پيل هو۔ صوف —
 ناسپاتيون — ڏاڙهون — هن سوچيو ڏاڙهون بڪواس
 آهي. صوف ۽ ناسپتهون ٺيڪ آهن. دلي مٿان هڪ ٻيو
 پيل هو مٿان ڊڪڻ لاٿو ته ملائي پيل هئي. هن بغير
 سوچڻ سمجهڻ جي جلدي جلدي ڊڪ ڀرڻ لڳي. سڄي
 ملائي هن جي پيٽ ۾ منتقل ٿي وئي۔ ڪمڙو نه راحت
 ڏيندڙ وقت هو. پلجي وئي ته ڪنهن هئي جو گهر آهي۔
 اتي ئي ويهي صوف ۽ ناسپاتيون کائڻ لڳي. اوچتو هن
 کي ڄاڻ ٿي ويو. اتي اچڻ لڳي. مٿو ڦرڻ لڳو ۽ پيٽ
 ۾ سور پوڻ لڳو. هو اتي ته ڪنهن جي ڪنگهڻ جي

آواز آيو۔ هو ۽ اڌان ڀڄڻ لڳي. پر مٿو ڦري ويس ۽
ڪري، بيهوش ٿي وئي.

جڏهن کيس سامت آئي ته هڪڙي صاف ستري اچي
بستري تي ليٽيل هئي. سڀ کان اول کيس اهـ و خيال
اڀريو ته ڪٿي سندس عزت ته نه لتجي وئي آهي. پر
ٿوري دير بعد مطمئن ٿي وئي ته خير آهي. اڃا ڪجهه
وڌيڪ سوچڻ ئي لڳي هئي ته کيس هڪ هڏن جو ٻجرو
کنگهندي ڪري ۾ داخل ٿيندي نظر آيو.

سڪينه پنهنجي ڳوٺ ۾ ڏڪر وڃان ماڻهو مرندي
ڏٺا هئا پر هي شخص سڀني کان مخالف هو. رحيم هن
جي اکهن مان ڇڻي رهيو هو پر هن ۾ ڪاڏي جي ڪا
آس نظر نٿي آئي.

سڪينه کي ٻپ ٿيڻ کپندو هو پر ٻنل وري اهو
شخص هو. هو ٻڃندي ٻڃندي، چرڪندي چرڪندي
هن کي چوڻ لڳو، ”جڏهن تون سڀ شين کان ٿي رهي
هئين ته مان توکي پري کان ڏسي رهيو هيس—آف—
مون ڪهڙي مشڪل سان پنهنجو پاڻ کي کنگهن کان
روڪي رکيو هو. ان لاءِ ته تون آرام سان کائي سگهين
۽ مان اهو منظر دير تائين ڏسندو رهان. بڪ—ڏاڍي
پياري شيء آهي. پر هڪ مان آهيان جو ان نعمت کان
محروم آهيان اهن چوڻ ٿيڪ نه ٿيندو ڇو جو هٿ وٺي
مون پاڻ بڪ کي ماريو آهي.“

سڪين ڪجهه به سمجهي نه سگهي. اها هڪ ڪجهه ٿي هئي، جو ڪا پڇندي پڇندي هڪ ٻي ڪجهه ٿي هئي. ٿي وئي. پر ان هوندي به سڪين کي اهي ڪجهه ٿي دلچسپ لڳيون جنهن ۾ انسانيت جي گرمائش هئي. هن به اهڙي نموني پنهنجي سڄي ڪهاڻي هن کي ٻڌي ڇڏي. هو به بس ڪري هن کي ٻڌندو رهيو. ۽-ن ني ڪو اثر ٿي نه ٿيو. جڏهن سڪين هن جو شڪريو ادا ڪيو ته هن جون اکيون جيڪي ڳوڙهن کان ٻي-نياز هيون سي افسوسناڪ ٿي ويون ۽ ڀريل آواز ۾ چيو- ”تي ٿي رهي پڻ سڪين- مان سلهه جو مريض آهيان- مونکي ڪوبه ڪاڌو سٺو نٿو لڳي- ڪوئي ميوو سٺو نٿو لڳي- تون ڪاڻجان به ته مان توکي ڏسندو رهندم. اهو ئي ڪافي آهي-“

پر جلد هو کلي ويٺو، ڪهڙي بيوقي آهي- يعني ڪو ٻيو ڪاڻي ته ان کي رڳو ويهي ڏسان- ”نه نه- سڪين- هونئن منهنجي خواهش آهي ته تون هتي ره.“

سڪين ڪجهه سوچڻ لڳي، ”نه نه- منهنجو مطلب آهي ته اوهن هن گهر ۾ اڪيلا رهو ٿا- ۽ مان- ڪالهه اها آهي ته-“

اهو ٻڌي هن کي دلي صدمو پهتو ۽ ڪجهه گهڙين لاه خاموش ٿي ويو- جڏهن هن ڪالهه به هن جو آواز

پريل ۽ ڪوڪلو هو۔ ”مان ڏهن سالن تائين اسڪول
۾ نياڻن کي پڙهايو آهي ۽ هميشه سون انهن کي
پنهنجيون نياڻيون سمجهيو آهي ۽ تون به منهنجي هڪ
نواڻي۔“

سڪين لاه رهن لاهي ڪا جاء ڪانهئي تنهنڪري
هو ان پروفيسر وٽ رهي پئي.

هو هڪ سال ۽ چند مهينا جيئرو رهيو. انهيءَ عرصي
۾ هو منهنجي آسائش ۽ آرام لاءِ ڪوششون ڪندڙ رهيو
جيڪي مونکي ڪرڻيون هيون.

انهيءَ پروفيسر جي اهڙي سنڀال ڪري هو چند
ڏينهن ۾ ئي چمڪڻ لڳي. هن جي چمڪڻ کان پوءِ
پروفيسر هن کان ٿورو ڊرتي رهن لڳو. پر سندس خاطر
تواضع برابر ڪندو رهيو.

بچاڙڪن ڏهاڙن ۾ اوچتو هن جي طبيعت سخت
خراب ٿي پئي. هڪ رات جڏهن سڪين هن جي ڀر ۾
وڃي سمهي رهي ته هو ننڍ مان چرڪي اٿيو هو ۽
زور زور سان رڙيون ڪرڻ لڳو هو. ”سڪين۔۔۔ سڪين۔“

اهڙيون رڙيون ٻڌي هو ٻڄي وئي هئي۔ پروفيسر
جي چنجهين اکهن ۾ هڪ رونق هوندي هئي سا غائب
هئي ۽ هڪ ڏڏ جو ساگر ڇاڪي رهيو هو. پروفيسر
ڏڪندي ڏڪندي سڪين جي هٿ کي ڀڃڻ لڳو
”مان مري رهيو آهيان۔۔۔۔۔ پر هن موت جو مونکي

ڪو رنج نه آهي ڇو جو ڪيترائي موت منهنجي الدر
 ۾ ٿيا آهن. تون ٻڌڻ چاهين ٿي منهنجي داستان —
 منهنجي ڪهائي — ٻڌڻ چاهين ٿي ته مان ڪير
 آهيان؟ .... نه ٻڌ — مان هڪ ڪوڙ آهيان — وڏو تمام
 وڏو ڪوڙ — سڄي حياتي پنهنجو پاڻ سان ڪوڙ
 ڳالهائيندي ۽ ان کي سچ ثابت ڪرڻ جي ڪوشش
 ڪرڻ ۾ گذري آهي — آف — ڪيڏو نه ايڏا ۽ غير
 فطري ۽ غير انساني ڪم ڪيو آهي — مون هڪ خواهش
 کي ماريو هو پر مون کي اها چاڻ ڪانه هئي ته هڪ
 خون ڪرڻ بعد مون کي ٻيا به ڪيترا خون ڪرڻا
 پوندا. مان سمجهندو هوس ته هڪ خواهش ماري — ان
 ڪهڙو فرق ٿو پوي — پر — وه خبر پئي ته — پهون
 خواهشون ڪر — موري جاڳي پهون آهن — سڪين مان
 هيءُ سڀ بڪواس ڪيان پيو — فلسفو ڳالهائين پيو —
 سڌي سئين ڳالهه، اها آهي ته مان پنهنجي ڪيريڪٽر
 کي بلند ڪندو ڪندو پستين جي ڌڻي ۾ ڦاسي پيس —
 مان مري ويندس ته هي اخلاق جيڪو مان بلند ڪرڻ
 جي چڪر ۾ سڄي عمر لڳو رهيس ه — وا ۾ منهنجي
 خاڪي بڻجي اڏاسندو رهندو — اهي سڀ چوڪريون جن
 کي مون اسڪول ۾ پڙهايو آهي — جڏهن به مون کي
 ياد ڪندون ته چوندون پروفيسر انسان نه پر فرشتو هيو
 جهڙو انسان ۾ هليو آيو آهي. تون به منهنجي نهڪين
 کي نه وساري سگهندين — پر توکي مان حقيقت ٻڌايان

ٿي۔ جڏهن کان تون هن گهر ۾ داخل ٿي آهين. ڪابه اهڙي گهڙي نه گذري آهي جو مان تنهنجي جواني کي پنهنجي نظرن سان نه ڏٺو هجي تصور ۾ ڪمئي دفعا مان تنهنجي ڇوڙن کي چميو آهي۔ ڪيترا دفعا مان پنهنجو مٿو تنهنجي لرم پانهن تي رکيو آهي۔ پر هر ڀيري مون کي ان تصويري تصورن کي پرزا پرزا ڪرڻو پيو.

پوءِ انهن ڀرين کي مون ساڙي۔ انهن جي خاڪ ٺاهي۔ جيئن انهن ڀرين جو ڏالو نشان ٿي نه رهي۔ مان مري ويندس.

”ڪاش! مون ۾ اهڙي سگهه هجي جو مان پنهنجي ان باند اخلاق کي هڪ ڊگهي بانس جي لڪڙي تي ڪنهن باند ۾ مان ويهاري ڇڏيان۔ ۽ هٿل ڪري سڀني ايندڙ ويندڙ کي روڪيان ته اچو ڏسو ۽ عبرت حاصل ڪريو۔“

ان واقعي کان پوءِ پروفيسر صرف پنج ڏينهن جيئرو رهيو۔ سڪين جو بيان آهي ته پروفيسر مرڻ کان اڳ ڏاڍو خوش هو. جڏهن هو زندگيءَ جو پويون ساه کڻي رهيو هو ته ان سڪين کي صرف ايترو چيو ”سڪين مان لالچي ٺاهيان۔ زندگي جا هي آخري پنج ڏينهن منهنجي لاءِ ڪافي آهن۔ مان تنهنجو ٿورائتو آهيان۔“

ڪ-راڄي شهر ۾ سنڌي ڪتابن جو مشهور دڪان

مڪتبہء اسحاقيم

جهونا مارڪيٽ

برانچ: اردو بازار ڪراچي

ٽنڊي آدم ۾ سنڌي ڪتابن کانسواءِ اسٽيشنري

۽ ڪيستن لاءِ

آسومل بڪ سينٽر

جناح چوڪ

جيڪڏهن اوهان ڪي سنڌي، اردو، انگريزي اخبارن

رسالن، ڪتابن جي ضرورت هجي ته هڪ دفعو

امان وٽ اچو

عوامي ڪتاب گهر

پروپرائيٽر محمد رمضان چانڊيو

ڪ-تابن ۽ اخبارن لاءِ مشهور

غفور ليوز ايجنسي پبلين

ٽنڊوالهه ۾ ڪتاب ۽ اخبارون حاصل ڪرڻ لاءِ

زبير ليوز ايجنسي

پس آڻيندو

سنڌي ڪتابن، اخبارن ۽ رسالن لاءِ هيٺيان دڪان هر وقت اوهان لاءِ ڪليل

(۱) رابيل ڪتاب گهر	مهران هٽل لاڙڪاڻو
(۲) پاڪستان بڪ ڊپو	اسٽيشن لاڙڪاڻو
(۳) سڳند ڪتاب گهر	لاڙڪاڻو
(۴) فيشنل بڪ ڊپو	خيرپور ميرس
(۵) مرتضيٰ اڀڙو بڪ اسٽور	شڪارپو
(۶) سنڌ ڪتاب گهر	ڪنڌ ڪوٽ
(۷) سرتاج بڪ ڊپو	ڪنڌ ڪوٽ
(۸) محمد رفيق	بدعيڏن
(۹) علي احمد	ڪنڊيارو
(۱۰) حبيب الرحمان	جوهي ضلع دادو

درسي ڪتاب، ادبي ڪتاب، اسٽيشنري، ۽ اخبارن لاءِ
 اسان اوهان لاءِ هر وقت حاضر
 مهر پورخاص جو مشهور ڪتاب گهر
 سنڌ ڪتاب گهر
 اسٽيشن روڊ مهرپور خاص

راڊيول پبليڪيشن جا جنوري ۾ شايع ٿيندڙ ڪتاب

(۱) مان انتظار ڪندس (ٻيو ڇاپو)
ڪرشن چندر جو هي ڪتاب صرف هڪ هفتي
اندر وڪرو ٿي ويو هو. ۽ ڪن سڃڻ ڪي ملي نه
سگهيو بهترين ڇپائي صفحا ۱۰۰ قيمت ۷ روپيا

(۲) نور گهاو جو ترجمو ڪيل پيار ۽ محبت جي
موضوع تي پرڏيهي ناول

صفحہ ۱۱۲ قيمت ۸ روپيا

(۳) امر نا پرېتم جون چونڊ ڪهاڻيون

رنگين ۽ سادي ڇپائيءَ جو بهترين مرڪز

شادي ڪارڊ، عيد ڪارڊ، دعوتِي ڪارڊ،
ٽائيمل ڪتاب ۽ هر قسم جي
ڇپائي لاءِ هڪ دفعو اسان کي
ضرور آزمايو

مدثر پرنٽنگ پريس
ناھن جو پڙ حيدرآباد سنڌ

رابیل پبلیکیشن جا اینڈر کتاب

- ۱۔ دیس دیس جون کھاٹیوت
- ۲۔ کھاٹیون - نجم عباسی
- ۳۔ کھاٹیون - عبد القادر جوٹیجو
- ۴۔ لعل پشپا جون کھاٹیون
- ۵۔ کرشن چندر جون کھاٹیون

رابیل پبلیکیشن

پوسٹ باکس ۱۶ لاڑکانہ

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميرائي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488